

III RIIGIKOGU

4. istungjärk. **Protokoll nr. 95 (5).**

1927. a.

III Riigikogu koosolek 18. oktoobril 1927. a.
kell 17.

Kokku on tulnud 91 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Teemant**, välisminister **F. Akel**, sõjaminister **N. Reek**, kaubandus-tööstusminister **K. Kornel**, sise-
minister **J. Hünerson**, haridusminister **J. Lat-
tik**, teedeminister **A. Kerem**, põllutöömi-
nister **O. Köster**.

Päevakord:

1. Eesti ja Austria vahelise konsulaar-
konventsiooni ja lisaprotokollki kinnitamise seadus — väliskomisjoni ettepanek.

2. Eesti-Taani vahelise Haagi tsiviilprot-
sessi-konventsiooni vastastikuse maksmapaneku
deklaratsiooni kinnitamise seadus — üldkomis-
joni ettepanek.

3. Eesti-Nõukogude Sotsialistlikkude Vaba-
riikide Liidu vahel piirivahejuhtumiste lahenda-
mise korra kohta käiva kokkuleppe ja proto-
kollki kinnitamise seadus — üldkomisjoni ette-
panek.

4. Riigi turbatööstuse põhimäärus — raha-
asjanduse komisjoni ettepanek.

5. Eesti-Vene rahulepingu põhjal Vaba-
riigi Valitsusele üleantud väärtpaberite tagasi-
andmise seadus — II lugemisel.

6. Kriminaal kohtupidamise seaduse § 910.
p. 2. muutmise seadus — üldkomisjoni ette-
panek.

7. Maavolikogude kodukorra muutmise
seadus — üldkomisjoni ettepanek.

8. Palga alammäära seadus — sotsiaal-
komisjoni ettepanek.

9. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja
omanduseks andmise seaduse täiendamise seadus — maakomisjoni ettepanek.

10. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja
omanduseks andmise seaduse muutmise seadus — maakomisjoni ettepanek.

11. Riigiasutuste töö koondamise seaduse
täiendamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

12. Riigi hoiukassa seadus — rahaasjan-
duse komisjoni ettepanek.

13. Meremehe tööaja seadus — sotsiaal-
komisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Martna**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**.

Koosolek algab kell 17.15 min.

Juhataja **M. Martna**: Avan Riigikogu
koosoleku.

**1. Teadaand-
mine komisjo-
nidesse antud
seaduseelnõude
kohta.**

Sekretär **O. Liigand**:
Riigikogu juhatause poolt
on antud:

1. Riigi majandusnõu-
kogu seadus — riigi majan-
dusnõukogu seaduse ko-

missiooni.

2. 1927./28. aasta kulude ja tulude lisaeel-
arve nr. 1 — eelarve komisjoni.

3. Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide
korraldusseadus — Vabariigi Valitsuse ja mi-
nisteeriumide korraldusseaduse komisjoni.

4. Riigi tööstusettevõtete, ärikohtade ja
viljapuuadade omanduseks andmise seadus —
maakomisjoni.

5. Kaitseväeteenistuse seaduse muutmise
seadus — riigikaitse komisjoni.

**2. Eesti ja Aust-
ria vahelise
konsulaarkon-
ventsiooni ja
lisaprotokollki
kinnitamise
seadus — I lu-
gemisel.**

Väliskomisjoni aru-
andja **A. Anderkopp**:
Austatud Riigikogu liik-
med! Käesolev konvent-
sioon kuulub oma üldise
sisu poolest nende hulka,
mis valitsuse poolt mitmel
korral teiste riikidega sõl-
mimisele tulnud ja mille

Riigikogu omalt poolt kinnitanud. See kon-
ventsioon esitatud kujul sisaldab neid küsi-
musi, mis Riigikogu poolt varemaltki heaks-
kiitmist leidnud, välja arvatud mõned lahku-
minekud, mis tehnilist laadi kannavad ja mille
peale minu, kui aruandja, kohus tähelepanu
juhtida. Esiteks on komisjon tarvilikuks pida-
nud ära märkida senist mitmekesisest praktikast
sellel alal, kelle nimel meil välislepinguid
sõlmitakse. Nendele lahkuminekutele on ka
seletuskirjas tähelepanu juhitud ja selle läbi
on mul au teatada, et sellel konventsioonil
sel kujul, nagu ta Riigikogule esitatud, üks
tehniline puudus sisse on juhtunud. Nimelt
on siin välja jäänud konventsiooni allkirjad.
See viga on aga kõrvaldatud sellega, et minul
kui aruandjal on praegu võimalik käesolevale
konventsioonile juurde lisada välisministee-
riumi poolt esitatud teksti, kus on see puudus
lahendatud.

Väliskomisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **M. Martna:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

3. Eesti-Taani vahelise Haagi tsiviilprotsessi-konventsiooni vastastikuse maksmapaneku deklaratsiooni kinnitamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **T. Kalbus:** Haagi tsiviilprotsessi konventsiooni esimesed 24 paragrahvi on maksvaks tunnustatud Eesti-Läti, Eesti-Soome, Eesti-Leedu ja Eesti-Rootsi vahel. Seesama konventsiooni taetakse nüüd maksma panna ka Eesti ja Taani vahel, ja see seaduseelnõu on täna kinnitamiseks esitatud. See konventsioon sisaldab määrusi, kuidas mõlema riigi kohtuasutused omavahel kohtupabereid ja dokumente vahetavad. Ma arvan, et pikemalt ei ole tarvis selle konventsiooni sisu juures peatuda, oleme seda mitu ja mitu korda siin arutanud, pealegi on ta „Riigi Teatajas“ avaldatud. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **M. Martna:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

4. Eesti-Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu vahel piirivahejuhtumiste lahendamise korra kohta käiva kokkuleppe ja protokollide kinnitamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **A. Tupits:** Eesti-Vene piiril tuleb sagedasti mitmesuguseid vahejuhtumisi ette, nagu kavatsmata üle piiri minekud, vahel satuvad loomad teisele poole piiri, kalurite paadid ja nende püünised võivad tormiga Vene maa-alale sattuda jne. Need väikesed vahejuhtumised tulid seni lahendada diplomaatilisel teel. Sarnane lahendamise viis on iseenesest tülikas ja et selles asjas lihtsamat korda maksma panna, on Eesti Venega vastava konventsiooni sõlminud. Ka teised riigid on Venega selles asjas konventsioonid sõlminud, nii näiteks Poola juba 1925. a. ja Läti — 1926. a. Samasuguse kokkuleppe saavutas ka meie välisministeerium nüüd Venega. Selle konventsiooni sõlmimise mõte seisab selles, et niisuguseid lihtsamaid asju, millel põhimõttelikkust tähtsust ei ole, otse sealsamas piiril ära lahendada võiks. Selle kokkuleppe

alla kuuluvad need vähemad vahejuhtumised, mida ma juba eelpool nimetasin. Vahejuhtumiste lahendajaks piiril oleks Vene poolt riikliku poliitilise valitsuse piirisalga ülem ja Eesti poolt piirijaoskonna vastav ülem. Kui need kaks vastavat ametivõimu kokkuleppele ei jõua, siis läheb see küsimus lahendamisele harilikus diplomaatilises korras. Selles kokkuleppes määratakse kindlaks ka koht, kustkohast üle piiri võivad käia need vastavate piirijaoskondade ülemad küsimuste lahendamise otsustarbel. Samuti antakse õigus tunnistajaid tarvilikul korral kutsuda ja üle kuulata. See kokkulepe jääks maksma määramata aja peale, kusjuures pärast ülesütlemist lõpeb lepingu maksvus pärast kolme kuud. Sõlmitav kokkulepe on Eesti ja Vene keeles ja mõlemal on ühesugune tõendusjõud. Peale selle on juurde lisatud protokoll, milles erand on tehtud, nimelt et selle kokkuleppe korras lahendamisele ei kuulu niisugused piirist ülemineku juhtumised, kui isik on üle piiri läinud teise lepinguosalise maale, kuival maal kaugemale kui 2 kilomeetrit ja vee piirilt kaugemale kui 1 kilomeeter; siis niisugused juhtumised, kus isik juba varem üle piiri on läinud ja kolmandaks, kui korraga kolm isikut üle piiri läheb. Need väljavõtted kuuluvad lahendamisele harilikus diplomaatilises korras. Edasi on selles protokollis üksikasjalikult kindlaks määratud piirkonnad, kus vastavad piiriülemused kokku saavad nimetatud vahejuhtumiste lahendamiseks. Üldkomisjon on selle kokkuleppe läbi vaadanud ja selle kinnitamise soovitavaks tunnustanud. Teen üldkomisjoni nimel ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **M. Martna:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

5. Riigi turbatööstuse põhimäärus — I lugemisel.

Käesoleva seaduseelnõu kohta on ettepanek kaubandus-tööstusminister **Kornel**ilt Riigi turbatööstuse põhimäärus anda raahasjanduse komisjoni ühtlustamiseks samas komisjonis arutamiseloleva Riigi põlevkivitööstuse põhimäärusega. (Anderkopp, tõer: Mis mäng see on? — Parevalt poolt: Miks komisjon ise seda ei teinud?)

Kaubandus-tööstusminister **K. Kornel:** Omal ajal tegin ettepaneku, Riigi turbatööstuse põhimäärus päevakorrast ära võtta, et võimalus oleks komisjonis seda ühtlustada Riigi põlevkivitööstuse põhimäärusega. Aga otsekohest ettepanekut, eelnõu komisjoni anda,

tehtud ei ole. Komisjon on mõlema põhimääruse ühtlustamisele juba asunud. Ilma praeguse ettepaneku vastu võtmata peaks Riigikogus ühtlustamata eelnõu aluseks võetama, kuna kõik komisjonis tehtud parandused üksikult hääletamisele tuleksid. Et seda rasket tööd ära hoida ja asja lihtsamaks teha, teen oma endise ettepaneku täiendamiseks ettepaneku, Riigi turbatööstuse põhimääruse anda rahaasjanduse komisjoni. Siis tuleb ta juba komisjoni poolt põlevkivitööstuse põhimäärusega ühtlustatud kujul lugemisele. (K. Virma, stp: Ega küll küllale liiga ei tee. — A. Anderkopp, tõe: Küll see elu on ikka keeruline. — Riigivanem J. Teemant: Kellel ta lihtne, kellel keeruline.)

Juhataja **M. Martna**: On ettepanek, seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni anda ühtlustamiseks riigi põlevkivitööstuse põhimäärusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

6. Eesti-Vene rahulepingu põhjal Vabariigi Valitsusele üleantud väärt-paberite tagasiandmise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja rkl. Hasselblatt'i puudumise pärast jääb arutamisele võtmata 5. päevakorrapunkt — Eesti-Vene rahulepingu põhjal Vabariigi Valitsusele üleantud väärt-paberite tagasiandmise seadus — II lugemisel.

7. Kriminaal kohtupidamise seaduse § 910 p. 2 muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **T. Kalbus**: Seni maksva korra järgi oli ette nähtud, et kassatsiooni kaebuste puhul võidi kautsjoni maksta 7 päeva pärast tähtaja möödumist.

Käesolev seaduseelnõu näeb ette, et kassatsiooni kautsjoni peab sisse maksuma ühes kassatsiooni kaebusega. Ja põhjendus, nagu valitsuse ettepanekust näha, on see, et hiljem kautsjoni sissemaksmine toob kohtutele väga palju tööd juurde ja sellepärast on ettepanek, seda paragrahvi vastavalt muuta. Muidugi on ka praegusel korral kassatsioonikaebuse puhul kautsjoni maksmisest vabastatud isikud, kes tunnustatud maksujõuetuks jne.

Komisjon on Vabariigi Valitsuse ettepanekuga ühinenud, ja komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud rahva-saadikud! Meil nurisetakse õigusega selle üle, et seadusi liiga tihti muudetakse. Sellepärast peaks igakord, kui on tegemist ühe seaduse muutmisega, enne põhjalikult kaaluma, kas

see muudatus on tarvilik või mitte. Kohtutega on tegemist igal kodanikul, kuid igal kodanikul ei ole kodus „Riigi Teatajat“, et järele võiks vaadata, kui suured on kassatsiooni kautsjoni määrad ja kas peab kautsjoni korruga ära maksma või võib seda 7 päeva jooksul teha. Peab ütleva, neid on meil muudetud mitmel korral, ja igal ühel ei ole võimalust järele vaadata, kuidas see muutmine sünnib.

Paar aastat tagasi, see on 1924. aastal 14. juunil võttis Riigikogu vastu seaduse pealkirjaga „Kohtu maksude ja kulude seadus“. Selle seadusega muudeti veneaegne kord, mille järgi kautsjon pidi kaebuse juurde lisatud olema ja anti võimalus kohtuskäijale 7 päeva jooksul kautsjon juurde lisada. See muudatus käis nii rahukohtunikude, rahukogude kui ka kohtupalati kohta. Nüüd tahetakse seda korda jälle ära muuta, ja huvitav on vaadata motiive, mispärast see sünnib. Seletuskirjas ei ole rohkem öeldud — see on lühikene, paarirealine — kui et „selle muudatuse tagajärjel, mille Riigikogu 1924. aastal maksma pani, nagu kohtupalati vanema esimehe kirjast näha, olevat harilikuks nähtuseks muutunud, et kautsjonit meelega juurde ei lisata asja venitamise otstarbel. Kohtutele tekitab see aga asjata kirjavahetust. Et seda ära hoida, selleks kavatses käesolev eelnõu endise korra juurde tagasi pöörata“.

Ma pean ütleva, et endise korra juurde selle seadusega täiel määral tagasi ei pöörata. See eelnõu on kujukam näide, kuidas seadust mitte ei pea tegema. (J. Laidoner, põl: Nii-suguseid seadusi on küllalt.) Ma küsisin härra kohtuministrilt, kas ta on selle muudatuse läbi lugenud, enne kui ta selle Riigikogule esitas. Minu arvates tooks see kõige-suurema süsteemilageduse esile. Vaadake kohtumaksude ja kulude seadust, siis näete, et rahukohtuniku ja rahukogude otsuse peale kassatsiooni kaebuse esitamise puhul on jäetud 7-päevaline tähtaeg maksma kautsjoni täiendavaks maksmiseks.

Tähendab, rahukohtutes, kus neid asju võrdlemisi rohkesti, jäetakse vana kord maksma, kuna aga kohtupalatis, kus neid vähe, muudetakse. (J. Tõnisson, rhv: Ei pea nii kergelt muutma. K. Päts, põl: Meil on palati asjaajamise kord kõik teine.) Härra Päts, siin on asjaajamise kord kriminaal-asjades üks asi ja kohtumaksud teine asi. Kui kassatsiooni kautsjoni maksmise kord kaebuse sisseandmise puhul rahukohtute otsuste peale Vene ajal oli samasugune nagu kohtupalatis, siis peaks ta ka nüüd nii kohtupalatis kui ka rahukohtutes ühesugune olema. Ma arvan, et härra Päts kui jurist peaks seda teadma. (K. Päts, põl: Kus mina seda

tean, õpetage Teie.) Noored juristid nähtavasti, kes kohtuministriks on, ei tea seda, ja sellepärast peaks seaduse enne läbi lugema kui seda muutma hakkavad. Kui põhimõttelikke muudatusi ette võetakse, siis vast nii, et vana kord täiel määral maksma pannakse, aga mitte nii, et ühes kohtus jääb vana kord, teises tuleb uus.

Riigikohtu aruandest näeme, kui palju on kassatsiooni kaebusi esitatud kohtupalati ja rahukohtu otsuse peale. Nii näeme, et kohtupalatist on Riigikohtusse 1926. aastal esitatud 178, rahukogudest 1031 kassatsiooni kaebust. Järelikult vaevalt üks viiendik sellest tööst langeb kohtupalati peale, kuna neli viiendikku rahukogule jääb. Kui siin tahetakse tööd lihtsustada, siis ometi peaks ka rahukohtute tööd vähendama, sest neil on umbes neli korda rohkem tööd. Põhjendused, mis seaduseelnõus ette toodud, ei ole küllalt kaaluvad, seda enam, et meil tsiviilasjades kõigis astmetes, nii rahukohtunikkude juures, rahukogudes ja kohtupalatis, on igal pool ette nähtud seitsmepäevane tähtaeg, kui on kaebusele juurde lisamata jäänud tarvilikud maksud. See sunnib palju suuremat kirjavahetust, kui kriminaalasjus, sest tsiviilasju on palju rohkem.

Näiteks kohtupalatis oli 1926. aastal tsiviilasju 1042, esimese astme asju rahukogudes 5532 asja ja administratiiv 326; teise astme asju 5293 ning rahukohtunikkudel: Tallinna-Haapsalu rahukogu piirkonnas 15.146 asja, Tartu-Võru 17.339, Viljandi-Pärnu 6783, Rakvere-Paide 6705, kokku tsiviilasju aasta jooksul 58.165. Mõnes asjas tuleb kirjutada mitte üks vaid kolm korda; ka siis kui ainult 30 marka tempelmaksu maksmata jäänud.

Teadaanne saadetakse kätte ja 7 päeva jooksul võib puuduvad maksud ära maksta. Öeldakse, et vaadake kuipalju ajaviitmist on siin ja kuidas tekitab see kirjavahetust. Ometi on see mõeldud kodanikkude huvide kaitseks. Vene ajal tehti seda mitte põhjusest.

Kriminaalasjus, kus inimese elu kaalul, ja kus kohus võib inimese määrata elu- ja surmakohtule, on kodanikkude õiguslike huvide kaitse veel tarvilikum, kui tsiviilasjus, ja kui kaebusele on võimalik täiendavalt kaitsjoni juurde lisada, siis on see hõlbustus kodanikkude õiguslike huvide kaitseks tehtud. Ja nüüd tahame kodanikkude õiguslike huvide kaitset kitsendada selleks, et kantseleil oleks vähem kirjavahetust. Peab tähendama, et kohtupalati kantselei ei ole sugugi nii väga üle koormatud tööga, teiste kantseleide kohta on seda vast kuulda. Neil motiividel, et kantselei asjaajamist kergendada ei võiks ometi seadusandlik asutus uisapäisa muudatusi ette võtta, kui ta alles paari aasta eest maksma pani

sarnase seaduse. Kohtuasjade läbivaatamine ei lähe üksi 7-me päevaga läbi, vaid vahel on tarvis selleks mitu kuud. (A. Anderkopp, töer: Politsei rändab nii, et kabjad valutavad.) Politsei ei rända alati, tal pole vaja rännata, kui kaebaja näiteks linnas elab, vaid annab teate samal päeval kätte ja järgmisel päeval võib kausjoni sisse maksta. Aruandja seletas komisjonis, et enamaltjaolt olla tege- mist advokaatidega. Vannutatud advokaatide nõukogu võib neid distsiplinaar korras vastutusele võtta, kui need kohtutele asjata tööd sunnitavad oma lohakusega. Mispärast siis nuhelda üksikuid inimesi, kes näiteks kaugel maal elavad ja ei saa tähtjaks posti peale raha sisse maksta, ja mispärast võtta neilt inimestelt võimalus kaebusele täiendavalt kaitsjoni esitada. (K. Päts, põl: Ega inimesed ise oma asju palatis palju ei aja!) Aga seda tuleb siiski ette. Kui nüüd tahate seadust muuta, siis näidake — mispärast. Et kantseleil paar kirja rohkem kirjutada tuleb, see ei ole veel põhjus. (K. Päts, põl: Kas Teie seal komisjonis ka olite?) Olin komisjonis ja vaidlesin ka seal vastu, ja komisjonis sai see eelnõu poolt ainult 2 häält enam kui vastu.

Kõigil neil põhjustel arvan mina, et see seaduseelnõu ei ole niivõrt põhjendatud, et selle võiks vastu võtta, ja sellepärast teen ettepaneku, see esimesel lugemisel tagasi lükata.

Aruandja **T. Kalbus** (lõpusõna): Mina arvan, et see on suur eksitus, kui härra Jõeäär tõendab, et see seaduseelnõu kodanikkude õigusi kitsendab. Siin ei ole mingisugust kitsendamist.

Arvan, et meie peame niipalju kui võimalik valitsusasutuste tööd lihtsustama, et seda paberlikku tööd vähem oleks. Ma näitan, kuidas see kaitsjoni maksimine sünnib. Sellest peale, kui meie vastu võtsime seaduse, et kaitsjoni võib sisse maksta ka pärast kassatsiooni esitamist, on nähtus niisugune, et kohus teeb lõpuvormis otsuse kaks nädalat pärast seda, kui asi otsustamisel olnud. Kriminaalasjades on kahenädaline edasikaebamise tähtaeg. Nii et kuu aega on mööda läinud kui inimene võib mõtlema hakata, kas ta tahab edasi kaevata või ei. Aga tegelikult antakse see edasikaebus viimasel päeval sisse ja kaitsjoni ei panda ligi. Nüüd peab kohus määruse tegema ja kaebajale teatama, et kaitsjoni seitsme päeva jooksul ära maksta tuleb. Kohtumääruse ärakiri saadetakse politseile. Politsei läheb ja otsib inimese üles, võib olla, et ta aga oma aadressi mitu korda muutnud on ja kuulutab talle, et tal on nii- ja niipalju kaitsjoni maksta. Ja sellest päevast arvates, millal politsei ta käest allkirja võtab selle üle, et ta on teate

kätte saanud, on tal aega seitse päeva seda kautsjonit maksta. Tegelikult tuleb nii välja, et kui näiteks täna on kohtuotsus, siis võib olla alles paari kuu pärast saab kohus kassatsioonile käigu anda, mitte enne kui kõik määrused ja otsused on kaebajale kuulutatud. (Vahelhüüe A. Jõeääre, stp poolt.) Vaadake, kui meie ühe asja lihtsamaks teeme, on ka hea, ja võib olla valitsus, kui ta näeb, misugune Riigikogu mulje on, teeb ka teistes küsimustes oma järeldused, katsub ka teistes asjades teise korra maksma panna ning esitab sellekohased kavad Riigikogule. Minu arvates on käesolev seaduseelnõu otstarbekohane ja vastuvõetav. Võib juttu olla ainult sellest, kas kassatsiooni üldse tarvis on ja kui seda tõesti tarvis on, siis ei tee kodanikkudele raskusi kassatsiooni kautsjonit nii pika aja jooksul ära maksta. Kui käesoleva seaduseelnõu vastu võtame, siis on inimesel kuu aega mõelda. (A. Jõeäär, stp: See kuu aega on tal enne ka olnud!) Enne läks kaks kuni kolm kuud ära enne, kui asi edasi saadeti, aga seda seisukorda tahame ju nüüd parandada.

Juhataja **M. Martna**: (Hääletatakse.) Poolt on 44 häält, vastu 20 häält, seega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

8. Maavolikogude kodukorra muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja komisjoni esimees **A. Jõeäär**: Riigikogu andis käesoleva seaduseelnõu 5. aprillil s. a. üldkomisjoni. Üldkomisjon asus selle seaduseelnõu kohta eitavale seisukohale sellepärast, et juba siis, kui see seaduseelnõu üldkomisjonis arutamisel oli, oli ta oma tähtsuse oluliselt kaotanud, sest et temaga taheti peajaslikult luua võimalus, maavalitsusi moodustada kolmeliikmelises koosseisus. Juba sel ajal olid maavalitsused enamuses moodustatud, praegu on aga juba kõik maavalitsused valitud ning käesoleva seaduseelnõu põhjal maavalitsusi ümber moodustada ei ole enam võimalik. Maavolikogude kodukord, mille muutmist käesolev eelnõu käsitab, vajab täielikku ümbertöötamist ja suuremaid muudatusi, nii et esineda nende üksikute muudatustega, millest eelnõu kõneleb, ei ole mõtet. Ei ole otstarbekohane üksikuid muudatusi kodukorras tegema hakata, kui kodukord niikuinii üldisel kujul muutmisele tuleb. Eelnõu sellel kujul, kui seda maakomisjon esitanud, leidis üldkomisjon täiesti vastuvõtmatu olevat sellepärast, et maavalitsuse liikmete asetäitjate instituut ebamäärane ja selgusetu. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu tagasi lükata.

A. Anderkopp (töer): Austatud Riigikogu liikmed! Käesolev seaduseelnõu on tööerakonna rühma tegelaste algatusel omal ajal Riigikogule esitatud, silmas pidades seda tarvidust, mis meil uute omavalitsuste loomisel nähtavale tuli. Meie senise seaduse järgi olid omavalitsused mitmel pool liiga suured ja sellepärast arvati, et praeguste olude juures oleks põhjust ja ka võimalusi läbi ajada vähema omavalitsuse liikmete arvuga. Nagu teate, oli senise seaduse järgi võimalus luua omavalitsusi mitte vähem kui neljaliikmelisi. Et sellest seisukorrast väljapääsu otsida, kokku hoida, selleks esitati see eelnõu, mis lubab maavalitsusi luua kolme liikmega.

Meie heaksmeeleks oli omavalitsuse komisjon see, kes eelnõu vastu võttis. Kuid üldkomisjon arvas, et seda vastu võtta ei saa, ja üldkomisjonis läksid arvamised isegi sedavõrt lahku, et esialgne aruandja, kes seda eelnõu kaitsma pidi, aruandmisest tagasi astus, ja komisjoni esimees aruandmise enese peale pidi võtma.

Nüüd on tarvidus selle eelnõu järele möödunud, sest omavalitsused on juba loodud, ja sellepärast ei ole praegusel korral selle eelnõu vastuvõtmisel mõtet. Sellepärast ei taha meie seda eelnõu enam kaitsta, kuid meie arvates omal ajal oleks aeg ja mõte olnud seda vastu võtta. (J. Laidoner, põl: Kohtadest tuleb puudus siis!) Ega meie ei saa omavalitsuste süsteemi luua selle järgi, kuipalju meil poliitilisi tegelasi on, kes kohti tahavad. Siis tuleks ka Vabariigi Valitsusel ministeeriumide vähendamise eelnõu tagasi võtta, sest nüüd on kandidaate ministrikohtadele rohkem kui kohti. (J. Laidoner, põl: Igalpool on praegu kandidaate palju.) Meie arvamine on teine, meie arvame, et tuleb kokku hoida. (J. Laidoner, põl: Meie oleme ka selles arvamises. K. Päts, põl: Miks teie eelnõu tagasi võtate?) Praegu ei ole sel enam mõtet. (K. Päts, põl: Meie hääletame poolt.) Kui teie poolt hääletate, siis meie oleme ka poolt, aga komisjonis olid just teie esindajad vastu, ja see oli kurb. (A. Veiler, töer: Siis olid omavalitsused loomisel.)

Mille peale ma tähelepanu tahtsin juhtida, on see, et vana maakonnavolikogude kodukord meil edasi kesta ei saa, ja et uut omavalitsustel uus kodukord peaks olema. Praegune kodukord on antud maapäeva ajal, kus meil iseseisvat riiki juriidiliselt veel ei olnud. Praeguses kodukorras on näiteks ette nähtud, et esimese maavolikogu avab kreisi komissar. Seda ametit meil enam ei ole. Praegu on aga seda omavalitsuslikult tegema hakanud maavalitsuse esimees, ja teisi niisuguseid näiteid

võiks palju tuua. See kohustab meid uue eelnõu välja töötama, ja lähematel aegadel, hiljemalt tuleva aasta jooksul, peaks valitsus uue kavaga esinema, et meie uue seaduse õigeaks ajaks saaksime vastu võtta. Praeguse seadusega meie edasi ei saa, ja need põhimõtted, mida praeguses seaduses käsitatud ei ole, need peaksid seal uues seaduses käsitamist leidma, ka need, millest tööerakonna poolt esitatud eelnõu kõneles.

Juhataja **M. Martna:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu tagasi lükatud.

9. Palga alammäär seadus Sotsiaalkomisjoni aruandja **K. Tamm:**
— **I lugemisel.** Rkl. Johanson'i poolt esitatud

Palga alammäär seadus näeb muu seas ette, et töö-hoolekandeminister iga aasta töötab välja ja paneb maksma suundmäärusena elatismiinumile vastava palga alammäär peaaegu kõigi majanduslikkude alade jaoks, nende hulgas ka põllumajapidamise ja metsatööstuse jaoks.

Tööttevõtjat või tööjuhatajat, kes vähem palka maksis kui ministeeriumi suundmäärus seda ette näeb, karistatakse arestiga mitte üle kuu kuu või rahatrahviga viiest kuni viiekümne tuhande margani, kusjuures vastutuselevõtmise seadus paneb töökaitse komisari peale.

Seaduseelnõu seletuskirjas on öeldud, et praegune keskmine töölise teenistus olla 230 mk. päevas või 5750 mk. kuus, missugune teenistus liiga väike olla, millepärast töölised oma vanemate kaudu kalkuleerinud välja elatismiinum kulu, välja minnes kolmeliikmelise perekonna tarbetest, kusjuures selgunud, et see kulu teeb 10.727 m. 33 p. kuus või 429 mk. päevas välja. Nimetatud summa, 10.727 mk. 33 penni kuus, olla see palga alammäär, millest allapoole minna ei või. Elatismiinum kalkulatsioon on seaduseelnõu seletuskirjas üksikasjalikult ette toodud, kusjuures öeldud on, et väljakalkuleeritud elatismiinum on kõige väiksem.

Palga alammäär seaduseelnõu asjus on endiste töö-hoolekandeministrite Kaarna' ja Tief'i ning Teemandi I ja II kabineti seisukoht üks ja seesama, ja nimelt eitav. Sellejuures tähendan, et Teemandi I kabinetti kuulus ka 2 tööerakonna ministrit, nimelt ministrid Kaarna ja Kalbus. Praeguse töö-hoolekandeministri ja praeguse valitsuse seisukoht on arvatavasti seesama ja ei lähe vist lahku endiste ministrite ja Teemandi kabinetide seisukohast. (Vahelhüüe pahemalt

poolt: Arvatavasti.) Mul on kaunis kindel veene, et neil on samasugune seisukoht.

Endiste Teemandi kabinetide ja ta töö-hoolekandeministrite seisukoht oli järgmine:

On tõsiasi, et eratöölise palgad ei vasta suuremalt jaolt ajanõuetele. Sellest on ka tingitud aegajalised nõupidamised ja läbirääkimised tööliste ning tööandjate vahel, millest ministeerium vahemehena osa on võtnud. Kahjuks ei ole nõupidamised tagajärgi seni veel näidanud, ehkki teatud asjaolude lahendamisel tagajärgi võiks saavutada, mispärast eratöölise palkade reguleerimise küsimust võiks lugeda praegu veel lahtiseks. Need nõupidamised on aga võimaldanud pilku heita nii tööliste hädadesse kui ka tööstuse seisukorda. Ühest küljest halvad elutingimused töölistel, teisest küljest tööstuse sarnane seisukord, mis ei luba ekspluatatsiooni kulude suurendamist. Kaubandus-tööstuskoja esindajate arvamise järgi viiks tööliste poolt esitatud elatismiinum maksmapanek meie tööstuse hiljemalt 2 aasta jooksul likvideerimisele. Vaevalt saab selle väite juures kahelda, kui arvesse võtta, et meie tööstus, võrreldes ennesõjaaegsega, äärmiselt väikse põhikapitaliga töötab ning suurtööstusele antud laenu põhikapitale mitmekordselt ületavad. Kogu palgaküsimuse raskus seisab selles, et ühtlasi tööliste palgaolude parandamisega on tarvis leida abinõusid, kuidas tööstuse seisukorda parandada ja seda paremale järjele tõsta. Sellest seisukohast vaadatuna on rkl. Johanson'i poolt esitatud Palga alammäär seaduse peapuuduseks just see asjaolu, et ta ei arvesta tööstuse seisukorraga. Esitatud eelnõu seab riigi majanduspoliitilisi juhte kahe võimaluse ette: 1) kas võtta seaduseelnõu vastu ja kindlustada teatud osa töötavale kihile elatismiinum, mille tagajärjeks on kindlasti majanduslik kokkuvarisemine, mis läbi kõik töölised hiljem isegi praegusest töötasust ilma peavad jääma või 2) jääda praeguse olukorra juurde, mis veel kuidagi, kuigi viletsalt, äraelatamist võimaldab, ning otsida niisuguseid teid, mis majandusliku languse ära hoiavad ja oodata paranemist tööstuse seisukorras, mis tööstuseesindajate arvamise järgi võimalik on, kuna alates 1920. a. paljudel suurtööstusettevõtetel produktsioon, eriti eksport, tublisti suurenenud on ja veelgi tõusu tendentsi avaldab.

Nende kahe võimaluse vahel ei peaks valik raske olema, kuna viimane tee esile kutsub ikkagi teatud lootusi tuleviku kohta; esimene on aga katse, mida riik endale lubada ei tohiks. Edasi seletavad töö-hoolekandeminister ja Vabariigi Valitsus järgmist: „Veel selgema pildi eelnõu vastuvõtmatus kohta

annavad ta üksikasjad: Näiteks § 1, mis käsitab seaduse ulatust, kindlustab elatismiinumumi ainult teatud osale palgatöötajatele. Mispärast peavad aga just tööstustöölised enam eesõigustatud seisukorras asuma, kui näiteks vabakutselised, majateenijad, kaubanduslikud ja muudel aladel töötavad kodanikud. Samuti nõrk on § 2. Esiteks ei ole tööhoolekandeministeeriumil andmeid elatismiinumumi väljaarvamiseks, mida võiks teha ainult riigi statistika keskbüroo. Teiseks puuduvad kindlad teoreetilised alused selle miinumumi väljaarvamiseks, millises küsimuses isegi teadlased arvamistes lahku lähevad. Vabrikantide ühisus on ühe teooria järgi arvestades elatismiinumumiks võtnud 74 mrk. päevas või umbes 2.200 mrk. kuus, töolistevanemate nõudmine on 10.727 m. 33 p., kuna riigi statistika keskbüroo andmetel see ulatub ligemalt 13.000 margani. Edasi ei ole selge, mitmeliikmelise perekonna jaoks elatismiinumum tuleb välja arvata. Võimatu on samuti kontrollida, mitmeliikmeline perekond teatud isikul üleval on pidada, ning et teised perekonnaliikmed tõesti sissetulekut ei oma. Majanduspolitiika on niivõrt komplitseeritud, et ta reguleerimine nõuab suurema osa kogu riigi elu juhtimisele rakendatud energiast, kuna aga eelnõus kogu asi tahetakse panna tööhoolekandeministeeriumi peale, kelle vastutuse peale langeks kogu rahva majanduslik hea käekäik. Niisugust tööd ministeerium enda peale võtta ei võiks. §§ 3. ja 4. kohta peab tähendama, et meil puuduvad kompetentsed asutused, kes võiksid konstateerida, missugune alaealiste ja naiste poolt tehtav töö on võrdne meestöölise omaga.

Eeltoodud seisukohtadest välja minnes muutuvad ka järgnevad paragrahvid mõtte- tuks. Ka ei selgita seadus juhtumist, kui elukallidus aasta kestel, mille peale elatismiinumum kindlaks määratud, muutub, sest § 5-da järgi sünnib palga kindlaksmääramine ainete eelmise aasta turuhindade järgi.

Täiesti vastuvõtmatu on § 6. Töötasu vastuvaidlemata korras sissenõudmise puhul ei ole jäetud tööandjale mingit võimalust protesteerida. Nõudmine peaks nähtavasti sündima ainult ühe poole — töölise — teada- ande järgi. Ometi võib aga ka tööandjal täiesti seaduslikke põhjusi olla tasu kinnipidamiseks, näiteks materjalide rikkumise eest töölise poolt. Täiesti omapärane, demokraatlikkudele põhi- mõtetele vastukäiv on aga § 8, mis näeb ette tööandja karistamist arestiga, kui töölisele elatismiinumumist vähem palka on maksetud. Palga mittemaksmine võib aga tingitud olla ka ettevõtte maksujõuetusest, mis esitatud eel- nõu järgi kindlaks nähteks kujuneb.

Sotsiaalkomisjon leidis 1) et Vabariigi Valitsuse eitav seisukoht rkl. Johanson'i palga alammäära seaduseelnõu kohta on põhjendatud; 2) et nimetatud seaduseelnõu ei ole majandus- elu nõuetega kokkukõlas, sest a) ta lubab ainult niisugust palga alammäära normi, mis elatismiinumumile vastab, selle peale vaatamata, kas meil näiteks palgamaksjate põllumeeste, käsitöötavate ja väiketöösturite hulgas kuigi palju isikuid leidub, kes ise ja kelle nen- dega kaasatöötavad perekonnaliikmed elatis- miinumumi kohast töötasu saavad. Sest nagu näiteks meie põllumajapidamise tasuvuse uuri- mised näitavad, jääb meie põllumeeste-palga- maksjate oma töötasu kaugelt maha sellest alammäära-palgast — 429 marka päevas või 10.727,33 kuus, mis töölise-palgasaajate jaoks välja kalkuleeritud, b) elatismiinumumile vastava palga alammäära sundmäärade maks- mapanemine sunniks ettevõtjaid kas väga paljuid töölisi lahti laskma või ka ettevõtteid isegi likvideerima, mille järelduusel tööpuudus suuresti kasvaks ja töötatöölise arv kohutavalt suureneks; c) on võimata ministeeriumile niisuguseid ülesandeid peale panna, mille täitmine majandust kiratsemisele ja isegi hin- gusele viiks; d) esitatud seaduse maksmapane- mise tagajärjed oleksid seega ka riigile ja rahvale hädaohtlikud; e) eelnõu nõuab elatismiini- mumile vastavat palga alammäära igale palga- lisele, olgugi et tal üks kübe tööjõust veel alles on, ja ei seo palga alammäära sugugi töövilja- kusega, missugune seisukoht majanduslikus elus täiesti ebaõige; f) kui riigi võim palga alammääru kindlaks tegema hakkab, siis peaks riik palgamaksjatele ka garanteerima saadus- tele turgu ja vastavad saaduste hinnad müügile- minevate saaduste kohta, missugune ülesanne aga riigil üle jõu käib;

3) mujal kultuurriikides lahendatakse esile- kerkivad töölisklassi palgatõstmise küsimused töölise ja tööandjate organisatsioonide esin- dajate vahel sõlmitud kokkulepete teel.

Kõigil eelpool ettetoodud põhjustel teen sotsiaalkomisjoni nimel ettepaneku rkl. Johan- son'i poolt esitatud eelnõu — Palga alammäära seadus tagasi lükata.

E. Pesur (tp): Käesolev seaduseelnõu on juba mitmel korral päevakorras seisnud ja on üks valusamatest küsimustest tööliskonnale. Seda mäletab vististi igaüks, kui töölise palga alammäär ellu viidi, mis praegu eratööstuses maksev. See oli 1921. aastal. Sellest ajast on elukallidus 50% võrra tõusnud ja üksikute teiduainete hinnad veelgi rohkem. Elukalliduse peale vaatamata ei ole aga töölise palgaolude parandamiseks sammugi astutud. Sellepeale vaatamata, et 1921. aastal juba ei vastanud need palgad elatismiinumumile, rääkimata veel

praegustest toiduainete hindadest, on töölistelt kõik võitlusabinõud vägivallaga käest ära kistud, ja tööline on kapitalistile sõnakuulelikuks tööloomaks tehtud. Tööliste ametiühisused on omalajal killustatud, sulutud, tööliste eestvõitlejad on vangikongidesse saadetud. Seda kõike on valitsuses seisvad härrad seks teinud, et riiki päästa, sest riik olla hädaohus. Samuti toonitatakse ka palga alamäärade maksmapanemisel, et riik võida majanduslikult kokku variseda.

Ma küsin nüüd, kes on meie riigi ülalpidajad ja kellest koosneb meie riigi rahvas? Eks need ole enamjagu tööliised, ja eks need ole ka tööliste käest väljapressitud margad, millest riik omale sissetulekuid saab. Sellest kõigest hoolimata ei taha meie valitsuse koalitsiooni saksad arvestada tööliste kui inimestega, ja kas ei ole ka nüüd meie riik hädaohus, kui meie tööliklass on viletsate palkade tõttu väljasuremisele pühendatud ja väljarendamisele sunnitud. Tööpuuduse all kannatavad tuhanded inimesed ja viletsate palkade tõttu kurnatakse ka need tööliised, kellele veel

tööd jätkub, väljasuremisele, sest halva toitumise ja viletsate töötingimuste tõttu on sunnitud tööliised juba noorelt endi keskmistes eluaastates hauda varisema. Seda kõike vaatavad pealt härrad, kes praegu valitsuse looshis istuvad, ja kõige selle hädaohu kõrvaldamiseks ei taheta sõrmegi liigutada. Tööliised on kannatanud, on oodanud, et võetakse abinõud tarvitusele, mis võiksid neid väljasuremisest päästa, ja viimane lootus oli töölistevanemate poolt väljatöötatud elatismiinimumi, palga alamäärade seadus. Et aga nüüd seesama palga alamäärade seadus komisjoni poolt on tagasi lükatud, ilma et mõjuvaid põhjusi oleks ette toodud, räägitakse ainult, et tööviljakus olla langenud ja sellepärast on meie tööliised viletsasse seisukorda asetatud. Aga tegelik olukord kõneleb hoopis teist keelt. Minul on teated tööviljakuse tõusu kohta, ma kannan ette ainult paar tõestust. Need andmed kõnelevad, et tööviljakus on mõnes kohas isegi üle 100 protsendi tõusnud, nii näiteks Tallinna suuremates vabrikutes, nagu Luther'i ja põhja paberi- ja puupapivabrikus.

Tööviljakuse tõus Luther'i vabrikus.

Võrdlus 1913. a. ja 1926. a.

	(10 tunniga)	(8 tunniga)
Põhjavabrikus: põhjade saagimine	1913. a. 5.000.	1926. a. 8.000.
„ puurimine	„ 5.000.	„ 8.000.
„ lihvimine	„ 3.300.	„ 5.500.
	(2 inimest)	(1 inimene)
„ kruntimine	„ 7.000.	„ 14.000.
„ lakeerimine	„ 10.000.	„ 16.000.
„ puhastamine	„ 700.	„ 2.000.
„ praakimine	„ 3.000.	„ 8.000.
„ pakkimine	„ 28 pakki	„ 35 pakki
Kastivabrikus: vineeri lõikamine (Ameerika masinal)	1923. a. 10 runniga.	1926. a. 8 tunniga.
	60—70	120—200
liimipress	100 pressi	160 pressi
platesaed	5.000.	6—7.000
kastitegemine	45	45
pulgatööstus	35.000	35.000
Platevabrikus: plate käsitsi lihvimine	100	150.
plate parandus	200	250.
väike plate liimipress	115	115.
suur plate iga press 2 min.	—	90.
Kartongivabrikus: reisikastide tegemine	8	20.
käskartongid	25	45.
Mööblivabrikus: juurdelõikus	150 tooli	200 tooli
plate liimimine	800 — 1.000 ruutjalga	— 1.200 ruutj.
käsitsi lihvimine	150 tooliljal.	200 toolij.

Ja need andmed ei ole kuskilt mujalt saadud kui vabrikult, kus vabrikuvallitsus need ise õigeks on pidanud tunnustama.

Edasi on andmed põhja paberi- ja puupapivabrikult selle kohta, kuidas töoviljakus tõusnud. Andmed on võrdluseks 1913. ja 1926. aastast:

1913.	aastal	ajas	masin	nr.	1	10-tunnilise	tööpäevaga	80—90	meetrit	paberit	minutis.
1926.	„	„	„	„	8	„	„	140	„	„	„
1913.	„	„	„	„	3	10	„	80	„	„	„
1926.	„	„	„	„	3	8	„	140	„	„	„

Nr. 4 masin enne 80—90 mtr. minutis ja nüüd 140 mtr. minutis, kuna tööliste arv ülevõrdhõõndatud tööde peal endine on.

Kalandrijaoskonnas töötas enne masina peal 3 töölist ja ajas 10-tunnilise tööpäevaga kalandrist paberit läbi 8—12 rulli; nüüd on iga kalandri peal 2 töölist ja ajab 8-tunnilise tööpäevaga 24 rulli paberit läbi.

Käärimasinate töötas enne iga ühes 3 töölist ja lõikas 10-tunnilise tööpäevaga 12 rulli paberit läbi. Nüüd on iga masina peal 2 töölist ja lõikab 8 tunniga 20 rulli ja rohkem.

Tselluloosi-jaoskonnas märja papi masinate peal töötas iga masina peal 2 töölist ja ajas 10-tunnilise tööpäevaga 180—200 rulli tselluloosi läbi. Nüüd on iga masina peal üks tööline ja ajab 8 tunniga 200 rulli ja rohkem.

Nüüd, auväärt rahvasaadikud, peaks teil selge olema, kui palju on süüdi meie töoviljakuse langemine selles, et töölised tööd tehes ainult näljapenne saavad või õigem öelda — neid raasukesi korjavad, mis rikka lauati maha langevad.

Nüüd vaatame tagasi, millal hakkasid töölised palga alammäära sunduslikku maksmapanemist nõudma. See oli 1925. aasta kevadel, kui töölised seisukord elukalliduse tõttu väljakannatamata raskeks oli muutunud. Kõigi mahalaskmiste ja vangistuste peale vaatamata olid töölised sunnitud oma viletsa seisukorra parandamisele asuma.

1925. aasta suvel, juulikuus kutsuti töölisevanemate ja vabrikantide ühisuse esindajatest segakomisjon kokku. Oli hädaline tarvidus vabrikantide esindajatega läbi rääkida just sellepärast, et kui töölised kuskil vabrikus palgaküsimuse üles tõstsid, siis vastas vabrikuväliseja: „Mina võiksin juurde panna, aga ma ei tohi, — meie käime vabrikantide ühisuse alla, ja ühisus ei luba.“ Kui segakomisjon kokku astus, millest ka mina töolistevanem olles osa võtsin, siis leidsid vabrikantide ühisuse esindajad, et töölised poolt väljatöötatud elatismiinum ei ole liiga kõrge ja kui töolistevanemate poolt sooviavaldus ette pandi, et töötagu ka töösturid omalt poolt elatismiinum välja, mis enam kohane oleks, siis ei leidnud nad ühtki liialdatud nõudmist, mis oleks kärpida andnud. Sellega näitasid nad, et vähemaga ära elada on võimata. Aga sotsiaalkomisjonis katsus komisjoni liige põllumees härra Tamm kord ka kärpimistega hakkama saada. Nii

näiteks toob härra Tamm ette, et üks toos tikku päevas perekonna peale olla palju kulutada. Niisama leiab tema, et 140 marka seebi ja 50 marka perekonna riiete parandamiseks palju on. Need on nüüd need väited, mis põhjuseks võetakse, et palga alammäära maksma panna varane on. Et töölised seisukord tõsiselt väljakannatamata raske ja et teist teed töölised olukorra parandamiseks ei ole tahetud leida, nii nagu seda 1926. a. augustis toleaeagne töö-hoolekandeminister Tief küllalt selgelt on näidanud, et töölised oma ja oma perekonna näljahäda sunnil olid ikka ja ikka sunnitud valitsuse poole pöörama abi paludes. Lõpuks tüdinesid valitsusemehed Otto Tief'iga eesotsas, kutsusid vabrikantide targemad mehed kokku ja pidasid nõu, kuidas töölised kaebähäältest lahti saada. Töösturid valitsusemestega koos töötasid välja mingisuguse palga vähendamise kava ja pealkirjaks võeti „palga kõrgendamise kava“. Ka härra minister ise toetas pealkirja peale. Kui minule teatavaks sai see kava, siis leidsin, et seesama palga kõrgendamise kava sisu annab vabrikantidele suured võimalused palga vähendamiseks, ja läksin minister Tief'i poole informatsiooni saama palga kõrgendamise kohta. Siis härra Tief vastas minule, selle kava pealkirja näidates, et see on palga kõrgendamise kava ja selle järgi ei ole ühelgi võimalik palka vähendada. Aga mis näeme nüüd? Nüüd on selle kava järgi tuhanded töölised viletsamasse seisukorda asetatud kui enne. Näiteks makseti enne töölised Kreenholmis ja Balti puuvilla-vabrikus natuuras palgalisa, mille aga minister Tief'i kava ära on võtnud, kes ei ole just viletsamasse seisukorda asetatud, need ei ole ka palgaolude parandamist näinud. Sellepärast panen kõigile rahvasaadikutele südame peale, et palga alammäära seadus tuleb maksma panna, sest see on tarvilik meie riigi ja ka üldiselt rahva huvides. Et mõjuvaid põhjusi selle seaduse tagasilükkamiseks ette toodud ei ole, siis loodan, et Riigikogu õiglaselt asja kaalub ja palga alammäära seaduse maksmapanemise poolt hääletab.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Palga alammäärade seaduse arutamisel, mis puudutab praeguse aja tähtsamat päevaküsimust, puudub kõigepealt töö-hoolekandeminister. Seesama töö-hoolekande-

minister, kes alles mõni nädal tagasi kõneles siin meie rahva juurdekasvu arvu vähenemisest ja selle suurendamise tähtsamaks abinõuks tõi usu, lootuse ja armastuse, mis on kirjutatud majaperemeeste ühingu lipule. Aga ega ainult töö-hoolekandeminister ei puudu. Enne oli kohtuministeeriumi puudutav seadus arutamisel, siis küsiti, kas härra kohtuminister on siin. Ta puudus. Härra kohtuministri juures on puudumine vabandatav, sest tema on Pilka asunik, ja seal on veel puid raiuda. Mis puutub töö-hoolekandeminister härra Masing'isse, siis on temal ka teatud eriala olemas, ja võib olla see eriala, kas ta nüüd suurendab rahvaarvu või vähendab, nõuab teda ka erateenistusse. Nii ei saa temagi selle tähtsa küsimuse arutamisel olla, vähemalt temale tähtsa küsimuse juures, kuigi suurele osale Riigikogu liikmetele ta ei ole tähtis, sest neil on teatud seisukohad võetud. Ka härra kaubandus-tööstusministrit puudutab see, aga meie näeme, et härra kaubandus-tööstusminister siin istub. Nähtavasti ei ole tal eriülesandeid käesoleval korral. Ei ole midagi iseäralikku, kui aruandja ütles, praeguse valitsuse seisukohta ei ole. Armas Jumal, härra aruandja, kus ja kuna on praegusel valitsusel mõni seisukoht olnud. (Naer.) See on haruldane nähtus. Valitsuse seisukoht on vististi palgaseaduse juures see, et ta on siseministri püsti seisma pannud. See on sümbooliline nähtus, kui tööliste palgaküsimust arutatakse, siis vähemalt peab härra siseminister vahikorral olema. (Riigivanem J. Teemant: Kas see ei ole seisukoht?) Jah, see on seisukoht! Valitsuse seisukoht puudub, ja sellepärast siis püriduski aruandja ainult kaubandus-tööstuskoja ja vabrikantide seisukohtade ettetoomisega. Need on kaks asutust, kes oma seisukohta avaldavad, ja seda peab valitsus niisama võtma, nagu näiteks Riigivanem härra Tonkman'i sooviavaldusi. Aamen — ja midagi enam teha ei saa! Nii on siis valitsuse seisukoht see, mis toodud kahe võib olla väga autoriteetse asutuse, kuid siiski eraasutuse poolt. Neile põhimõtetele toetades tahetakse lühikene otsus teha — seaduseelnõu on vastu võtmatu ja tuleb tagasi lükata! Tööstuse elustamiseks tuleb muid abinõusid leida. Kahjuks ei ole härra rahaministrit siin, tema nimetaks kohe ühe abinõu ja see on: niinimetatud pikalaenu pank, või, nagu seltskonnas kutsutakse: Rootsi kinonäitlejate Pati ja Pataschon'i pank. Need leidsid uue panga üles ja säärase, kus pank raha eest rohkem maksab, kui välja andes ise saab. See peab olema õige põhimõte ja aitama jalule tööstuse, mida ähvardab palga alammäär seadus. See olevat riigi, rahva ja kõigi hädaoht, nagu siin härra aru-

andja iseäranis rõhutas. Härra aruandja tähendas selle peale, et seda küsimust ei saa seadusandlikul teel lahendada. Aga 8 aastat tagasi kirjutas sellesama erakonna liider, kuhu härra aruandja kuulub, nimelt põllumeeste kogust — tol ajal maaliidu nime all, sellesama erakonna liider kirjutas alla määrusele „Töö- ja hoolekandeministeeriumile õigus anda kõikide tema järelvalve alla seatud ettevõtete kohta välja kuulutada tariifi määrusi neis töötavate tööliste palgaolude korraldamiseks, ja selles asjas poolte vahel tehtud kokkuleppeid sundusliku määrusena välja kuulutada.“ Siin leiame selle põhimõtte: tööliste tööaja ja palgaolude korraldamine tuleb otsustamisele sellekohaste valitsuse poolt väljakuulutatud sundmäärustega. Täheandab, ka meil ei ole ta uus, aga mujal riikides, niihästi Euroopas, kui ka väljaspool Euroopat on seda põhimõtet, et seadusandlikul teel võib ja tarvilikul korral tulevad palga alammäärad maksma panna, ikka rohkem ja rohkem tarvitusele võetud, rohkem ja rohkem tunnustatud. Sellepärast ei saa öelda, et siin uue asjaga tegemist on.

Meie tööliste palgaolud on praegu sarnased, et siin valitsus peab sellele küsimusele rohkem tähelepanu pöörama, kui seni. Ja peab ennast teiste ülesannete juurest rohkem lahti kiskuma ka töö-hoolekandeminister ja enam selle peaküsimuse juurde tulema. Kui usaldada Eesti statistika kuukirja, siis näeme, et palgad lähevad ikka halvemaks. Ma ei hakka neid arve ette kandma, sest see raamat on teile kõigile kätte saadetud. Kui aga sellele küsimusele tähelepanu ei pöörata, siis on põhjuseks ilmavaade ja see vaen, see halvakspanu, mis on nagu läbi tunginud teatud kihtide juures meie tööliklassi vastu. Ma tahaksin öelda, ka õige suur hoolimatus ja mingisugune põhjendamatu vastuseis kõigile sotsiaalseadustele, mis esitatud; vastuseis, mille tagajärjel ei saa ühtki seadust ellu viia, nagu näiteks hoolekande seadus, ja riigiametnikkude süütu pensioni seadus, mille muutmised alati ja alati päevakorras seisavad. Teisest küljest aga näeme, et see hoolimatus isegi veel kaugeemale ulatub. Jäetakse just neis ettevõtetes, kellel on sidemed meie Vabariigi Valitsusega, palgad tööliste maksmata kuude viisi. Mina võiksin kaks näidet tuua viimasest ajast: Rápina vabrik, kes ometi seotud meie Vabariigi Valitsusega. (Riigivanem J. Teemant: Kellega?) Vabariigi Valitsus on Eesti Panga peakoosolek, ja Eesti Panga krediitid on selles vabrikul olemas esiteks, ja teiseks andis riik vabrikule tellimisi, mille juures võidi tagatise võtta, et tööliste kõigepealt töötasu välja makstakse. (A. Anderkopp, tõer: Ega valitsus ei tea seda.) Vabariigi

Valitsus on Eesti Panga peakoosolek ja tal on teatud mõju ka riigi trükikoja peale, kes töötellija on. Siis võtame Leevaku vabriku, kus sellest ajast peale, kus Eesti Pank oma käpa peale pani, töölised palka ei saa, ja töolistelt võetud haigekassa raha jäetakse ka maksmata. Eesti Pank takistab seda. Vaadake, kui kaugele on mindud. (J. Tõnisson, rhv: Kui aktsionärid seletavad seda....) Kes need aktsionärid seal on? Eesti Pank on peaaaktsionär oma võimuga. Kui Eesti Pank vahele astub, nagu Mayer'i juures ta seda tegi, (J. Tõnisson, rhv: Teie ise nõudsite, et Eesti Pank peab sisse nõudma.) Peab sisse nõudma! Kohus mõistis Mayer'i töölistele töötasu välja maksma, oksjon oli välja kuulutatud ja raha pandi aresti alla! Kas niisuguseid asju tohib sündida! (Riigivanem J. Teemant: Kas meie siis saame kohtule ette kirjutada?!) Ma ütlen, kohtuotsus tuleks täide viia. (Riigivanem J. Teemant: Seadus maksab ju!) Seadus maksab! Seadust võib Eesti Pank oma nõudmistele juures kasutada ja mitte kasutada. (Riigivanem J. Teemant: Eesti Pank peab oma huvisid kaitsma!) Kuidas ta neid peab kaitsma, kas niiviisi, kui töölistele kuudeviisi, isegi poolaasta töötasu maksmata jäetakse!? Kas see on Eesti Panga huvide kaitsmine!? Kas see on Eesti Panga huvide kaitsmine, kui hoolitsetakse „Atlanta“ võlgade kustutamise eest ja, nagu kuuldused käimas on, et ka teistele eraisikutele tahetakse nende kahekümne miljonilised võlad maha kustutada. Niisuguseid asju tahetakse teha, — kas need on Eesti Panga huvides!? Kui on tegemist tööliste ühe kuni kahe miljoni marga suuruse palga väljamaksmisega, siis takistab seda Eesti Pank, kes külmanud laenude omal ajal soendamise peale ei ole mõelnud. Meie Eesti Panga tegevus on sihitud olnud meie tööliste palgaolude alandamise poole. Teisest küljest on ta kaitsnud teatud klikedesse kuuluvate isikute huvisid. Kui ta seda teinud ei oleks, siis oleks ta seisukord praegu ka teistsugune. Siis ei oleks ka välislaenu tarvis, nagu seda rahaminister ühes komisjonis ütles, siis oleksime selleta läbi saanud. Niiviisi küsimuse peale vaadata ei saa, nagu Riigivanem siin vaheltähendusega tegi.

Kui nüüd kõik need nähtused kokku võtame, siis peab ütleva, et just see hoolimatus läheb hädahohtlikuks meie riigile, aga mitte sotsiaalseadused, mille vastu pimedast peast võideldakse.

Vaatame lähemalt, mis selle seaduse vastu ette tuuakse? Kõigepaalt, et „On tõsiasi, et eratöölised palgad ei vasta suuremalt jaolt

ajanõuetele.“ Kas siis riigitöölised palgad vastavad? Ei vasta! See on ka tõsiasi. Aga kui see tõsiasi on, siis tuleb abinõusid otsida, tuleb vaadata, et mis teha selle heaks. Siin öeldakse edasi: „Sellest on ka tingitud aegajalised nõupidamised ja läbirääkimised tööliste ning tööandjate vahel, millest ministeerium vahemehena osa on võtnud.“ Siin räägitakse „aegajalistest nõupidamistest.“ See on täiesti iseloomulik, et siin keegi etteheiteid ei tee, et töö-hoolekandeministeerium midagi ei tee, sest ta on seal „vahemees“. Aga kuidas ta oma „vahemehe“ osa etendab, see selgub ka neist nõupidamistest. Ta ei loo enesele autoriteeti. Jäetakse isegi töölisteesindajad niisuguste küsimuste arutamise juurde kutsumata, nagu härra Tief ise seletas Kreenholmi ja teiste vabrikute tööliste palgaolude „uuendamise“ puhul. Missugusesse raskesse seisukorda sattusid töölised, kui ta ära võttis tasu, mida töölised natuuras said? Mulle näib, et poliitilised ministeeriumi juhid isegi halvavad ministeeriumi tööd sellepärast, et nende ilmavaade ei luba tegutsemist. Kui niisuguses olukorras ja õhkkonnas neid nõupidamisi peetakse, siis loomulikult ei või neil nõupidamistel sarnaseid tagajärgi olla, nagu meie välismaa nõupidamistest näeme. Tööliste palkaja, tööandja on meil seisukorra peremees, ja sellepärast on loomulik, et töölised neist nõupidamistest soovitud tagajärgi ei näe. Niipalju omakasu ärasalgamist meie töösturilt loota ei või, et nad vabatahtlikult hakkaksid järeleandmisi tegema, ilma et vahemees teatavat mõju avaldaks, vahemees teatud kokkulepet ei katsuks sobitada. Töölised kahjuks, mitte neist olenevatel, vaid üldistel poliitilistel põhjustel on seisukorras, et nad ei saa survet avaldada valitsuse ega vastaspoole peale. Aga kui see vahekorid nii edasi kestab, kas ei ole sellest siis riigile kahju? Terve töölisklass on küllalt suur arvult meie väikese rahvaarvu juures. Sarnasel ajal, kui meie rahva juurdekasv ähvardavalt väheneb, peaks küll hoolitsetama selle eest, et sellel rahvaklassil niisuguseid tingimusi elamiseks ei loodaks, et ta kõdunema hakkab.

Siis edasi — „kaubandus-tööstuskoja esindajate arvamise järgi viiks tööliste poolt esitatud elatismiinimumi maksmapanemine meie tööstuse hiljemalt kahe aasta jooksul likvideerimisele“. See on ainult ühe poole liialdatud arvamine. See ei ole õige. Aruandjagi ütleva, et seaduses, mis esitatud, ei ole otsekohe palga alammäärad üles seatud, vaid on ainult näide toodud 3-liikmelise perekonna kohta. Tööhoolekandeministeeriumile antakse õigus määrusi välja töötada ja loomulik, et tööhoolekandeministeerium arvestab kõigi andmetega,

mis tal võimalik saada ja ka tööstuse seisukorra- ga. Elatismiinimumi väljaarvamiseks on mit- mesugused alused, muuseas on näiteks ka sõjaväel oma alus. Töö-hoolekandeministee- rium, välja arvates elatismiinimumi, peaks nende alustega arvestama. Ei saa otsekohe niisugust küsimust seadusandlikult kindlasti ära otsustada, nagu elatismiinimum praegustes oludes, kus alaline võnkumine elukalliduses, hindade tõusus. Siin peab just seadusele paindub kuju antama ja tulevad töö-hoole- kandeministeeriumile vastavad õigused jätta. Seda on ka käesolevas seaduses tehtud, nii et see vastuväide ei ole põhjendatud. Siis — „samuti ei arvestata tööstuse seisukorraga“. Muidugi arvestatakse. Siis — „kogu palga- küsimuse raskus seisab selles, et ühtlasi töö- liste palgaolude parandamisega on tarvis leida abinõusid, kuidas tööstuse seisukorda paran- dada ja seda paremale järjele tõsta.“ Muidugi, neid abinõusid tuleb leida, neid tuleb otsida, tuleb seda energilisemalt teha kui seni tehtud. Aga meie tööstus on ka seni küllalt soodustusi saanud. Tollid näiteks. Isegi üksikutele vab- rikutele, kes võrdlemisi hästi teenivad, näiteks tselluloosivabrikule on antud paberipuid sood- satel tingimustel. Neist näidetest näeme, et tööstustele on vastu tulnud igasuguste soodus- tustega, aga need ei avalda omalt poolt mingi- sugust tahet tööliste palgaolusid vabatahtlikult korraldada. Kas see valitsuse seisukohalt õige tohiks olla? Õeldakse, et tuleb jääda praeg- use olukorra juurde, mis veel kuidagi, kuigi viletsalt ära elamist võimaldab, ning otsi- da niisuguseid teid, mis majandusliku lange- mise ära hoiavad, ja oodata paranemist töös- tuse seisukorras. See on saatuslik seisukoht. Praegune valitsus on seda õelnud, ilma et ta tööstusega arvestades tarvilikke sihtjooni oleks seadnud, ilma et sotsiaalse olukorra paran- damiseks oleks tegutsenud, on õelnud; „oodake paranemist!“ See on nagu omal ajal Lasna- mäel Valge Laeva ootamine. Selle juurde on seltsinud veel igavene tolstoilik alistumine — jääda praeguse olukorra juurde, „mis veel kui- dagi, kuigi viletsalt ära elamist võimaldab.“ Tähendab, valitsus tunnustab niisugust olu- korda, soovitab — ärge tehke midagi, oleme rahul, kannatame, sest see on teatud olukord, kuigi vilets. See on paha politika ja niisugust poliitikat ei tohiks ajada riigi majanduslikus elus ja niisuguseid vaateid ei tohiks üks mi- nister ette kanda: — katsume kuidagi viletsalt ära elada! Valitsuse ülesanne on selleks teid otsida, et kaubandus ja tööstus võiksid vabalt edeneda. Selle ministri, kes niiviisi oma nime ajaloosse kuldtähtedega tahab raiu- da, kui ma ei eksi Otto Tief'i, ülesanne on selleks teid leida, kuidas seisukorda lahendada

ja parandada, aga mitte sarnaselt alistuda sel- lele seisukorrale, mille ta ise viletsaks tunnis- tab. Edasi, nagu pilkena, ma ei ole kunagi õelnud, et meie ministritel pilkesooned puu- duksid, öeldakse, et neile inimestele, kellele palka tahetakse kindlaks määrata, antakse tea- tud eesõigus. Mispärast seda ei anta vabakut- selistele? Minnakse isegi nii kaugele, et tuuakse igasugused võimatud võrdlused ette. Lõpuks jälle toonitatakse oma suurt saamatust ja või- mete puudust, öeldes — „töö-hoolekande- ministril ei ole andmeid elatismiinimumi välja- arvamiseks“. Härra aruandja siiski parandas seda natukene ja ütles, et need on statistika büroos olemas. Mis on siis statistika büroo ja töö-hoolekandeministeerium? Mõlemad valitsuse asutused, mis peaksid teatud kont- taktis töötama. See on muidugi otstarbeko- hasuse küsimus, kuidas neid andmeid kogu- takse, kuid andmed peavad olema ja osalt on nad ka olemas, ehk nad küll just otsekohe töö-hoolekandeministeeriumis ei ole. Ma ar- van, neid on ometi võimalik saada. Ma isik- likult olen valmis, kui töö-hoolekandeminis- teerium sellele tööle asub, annetama temale statistika kuukirja, nii et ta võiks need andmed sealt leida.

Edasi „teiseks puuduvad kindlad teoree- tilised alused selle miinimumi väljaarvamiseks, millises küsimuses isegi teadlased arvamistes lahku lähevad“. Teadlaste arvamised võivad ju lahku minna, kuid andmed on ikkagi olemas, ja töö-hoolekandeminister peaks neist teoree- tilistest alustest kõige paremaid ja otstarbe- kohasemaid välja otsima, nii nagu härra Tief enesele Pilkas hea metsa välja otsis. Ühel alal on suur andekus, otsustamisvõime, kuid tei- sel alal ei saada millegagi toime.

Edasi tuuakse vastukaaluks, nagu tööliste seisukorra praeguseks hirmutamiseks ette, et vabrikantide ühisus on ühe teooria järgi ar- vestades elatismiinimumi välja töötanud 74 mk. päevas või umbes 2.200 mk. kuus. Edasi ei ole selge, mitmeliikmelise perekonna jaoks elatismiinimum tuleb välja arvata. Vaadake, seda ütleb valitsus, kuhu kuulub üks kõige- parematest ja kõige rohkem otsitavatest nais- tearstidest. „Ei olla andmeid selle kohta, mit- meliikmeline Eesti tööliste perekond võib olla!“ Võib olla, kui nüüd kõike seda uskuda, mis härra Masing siin rääkis, siis võib olla edaspidi võivad perekondade koosseisud muu- tuda, aga praegu meil siiski sellel alal statistika on olemas. See ometi raskusi ei või teha, leida see arv, kui suur meie keskmine perekond on. Aga elatismiinimumi välja arvates võib seda mitmeti välja arvata, võib kahe, kolme, nelja liikme peale välja arvata. Siis lõpuks pannakse rusikas lauale ja öeldakse: „Niisugust tööd

ministeerium enda peale ei võta.“ Ilus ja uhke käeliigutus. Öeldakse, et ei võta! See on tema programm! Aga siis tekib küsimus, mida töö-hoolekandeministeerium enese peale võtab? Missugused tema ülesanded on! Missugused ülesanded temale järele jäävad? Kas vast ainult pensioni väljamaksmine? (O. Gustavson, stp: Ämmaemandate sissetulekute arvestamine!) No jah, kuipalju ämmaemandad konkureerivad naisteartistidega. See on muidugi erialaline küsimus, aga see ei ole töö-hoolekandeministri kohustus.

Siis edasi: „Täiesti vastuvõtmatu on töötasu vastuvaidlemata korras sissenõudmine, sest et sel puhul ei ole jäetud tööandjale võimalust protesteerida.“ Selles suhtes võib aga seadust muuta, see ei ole mingisugune oluline põhjus.

Siis edasi. Täiesti demokraatlikkudele põhimõtetele vastukäiv olla § 8, mis näeb ette tööandjate karistamise arestiga, kui töölisele elatismiinumist vähem palka on maksetud. Kas seda ka praegu demokratsmina võtame, kui töölisele üldse palku välja ei makseta, kas seda õigeks peetakse ja riigi võim isegi sellepärast vahele ei astu?! Niisugused nähted tulevad riigiasutustes ette, nagu ma edaspidi siin ette toon.

Ja kurdetakse, seaduseelnõu lubab ainult niisugust palga alammäära normi, mis elatismiinumile vastab. Ministeeriumis ollakse selle vastu, et elatismiinum maksmata panna, et töölised nende tervise alalhoidmiseks saaksid vähegi parema seisukorra.

Need on põhjused, mis töö-hoolekandeministeerium, kelle esindus täna minu arvates korravastastel siin puudub, selle seaduse vastu ette toob. Need põhjused on otsitud ja läbi paistvad ja need põhjused on läbi imbinud sellest sallimatusest, mis valitseb teatud ringkondades töölisklassi vastu, ja arusaamatusest riigi heakäekäigust ja meie rahva üldistest huvidest.

A. Schulbach (tõer): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Küsimus, mis praegu Riigikogus arutusel, palga alammäärade küsimus, ei ole päevakorral üksi meil, Eestis, vaid see on ka välismaal päevakorral. Rahvusvaheline kümnes töökongress, mis tänavu aastal Genfis ära peeti, tegi tegemist ka selle küsimusega. Töötati välja küsimislehed, millega pöörati kõigi valitsuste poole andmete saamiseks. On arvata, et tuleval aastal tuleb see küsimus rahvusvahelisel töökongressil jälle arutamisele. Kongressil seda küsimust ka töölisesindajate poolt niikergelt ei võetud, nagu käesoleva seaduseelnõu esitajad seda on teinud, vaid seal on lahkeliid tekkinud isegi töölise-

esindajate eneste vahel, kuidas peaks palga alammääru reguleerima. Sellel kongressil on anglosakside maade ja Euroopa mannermaa riikide esindajate vahel palju vaidlusi olnud. Anglosakside maade esindajad soovivad käia seda teed, mille on üles võtnud Uus Meremaa kõigepealt kodukäsitöö suhtes. See on segakomisjonide süsteem, kus esindatud pariteetlikul alusel mõlemad pooled valitsuse esindaja osavõtmisel. Anglosakside maad soovivad seda süsteemi kogu tööstuse peale arendada.

Teiselt poolt Euroopa mannermaa riikide esindajad vaidlevad selle vastu. Nemad arvavad, et vahekohtud halvavad töölisorganisatsioonide tegevust. Leitakse, et kui hakatakse vahekohtuteel küsimust lahendada, siis see tööliste organisatsiooni halvab ja kammitsas peab. Seda lahendusteed, mis käesoleva eelnõu esitajad ette näevad, et sellekohaste seadustega ja sündmäärustega riigi poolt palga alammäärad kindlaks määratakse, seda mõtet ei ole meie kuskil mujal kuulnud. Seda mõtet ei ole ka töökongressil katsutud kaitsta. Kes selle küsimusega on katsunud tegemist teha, see teab, et seaduse teel võimata on palganormide kindlaksmääramine. Juba varem minevikus on see küsimus ka meil kord rühmade vahel arutamisel olnud ja on leitud, et seda ei saa seadusandlikul teel läbi viia. Selles mõttes ei saa ka küsimust lahendada selle seaduseelnõuga.

Kuid teiselt poolt ei ole selle küsimuse otsustamine nii raske, nagu aruandja ette kandis ja nagu mõned Riigikogu liikmed toonitavad. Härra aruandja tähendas, toetudes tööstus-kaubanduskoja arvamise peale, et kui palga alammäärad seadusandlikul teel maksmata panna, siis tööstus kahe aasta pärast pankrotis on. Selle juures viibatakse selle peale, et eelnõu algatajad oma seletuskirjas 10.000 marga suurust palga alammäära toonitavad. Peab tähendama, et käesolev seaduseelnõu ise mingisuguseid palga alammääru maksmata ei pane, vaid jätab selle täiesti valitsuse hooleks. Eelnõu näeb küll ette, et palga alammääraks täiskasvanutel, kes üle 20 aasta vanad, on elatismiinum, mis töö-hoolekandeministeeriumi poolt välja töötatakse. Missugustel alustel töö-hoolekandeministeerium selle elatismiinumini välja töötama peab, ei ole seaduses kuskil öeldud. On küll öeldud, et riiete ja tarbeasjade hinnad arvatakse välja eelmiste aastate keskmiste hindade alusel, kuid missugused ained seal elatismiinumini juures arvesse võetakse, ja kuipalju, sellest ei ole juttu, nii et töö-hoolekandeministeeriumil on selles mõttes täiesti vabad käed: võtta nii suur elatismiinum kui ta tahab. Ja iseenesestki mõista, onoleb töö-hoolekandeministeeriumi

elatismiinimum sellest, missugune on Vabariigi Valitsus. Üks Vabariigi Valitsus võib suurema elatismiinimumi maksuma panna, teine võib aga maksuma panna sellesama elatismiinimumi, mis on vabrikantide ühisuse poolt välja töötatud, ja mis määrab 2000 marka kuus elatismiinimumiks. Loomulikult, kui sarnane elatismiinimum maksuma pannakse, siis ei ole töölistel sellest mingit kasu.

Mulle näib, et see seaduseelnõu esitatud oli mitte selleks, et meie tööstust pankrotti ajada, vaid palju enam selleks, et avalikkudel koosolekutel oleks siis ilus moment, mille peale näidata, mis aga tegelikult elus midagi anda ei tarvitse. Selles mõttes ei paku käesoleva seaduse vastuvõtmine iseenesest küll mingit hädaohtu, ei anna aga teiselt poolt töölistele ka mitte midagi.

Kui aga meie nüüd tagasi hakkame vaatama selle küsimuse arenemise peale, siis näeme, et meil riigielus siiski momente on olnud, kus Vabariigi Valitsus on tunnistanud, et meil teatud viisil tööliste palku tarvis oleks reguleerida, et tarvis oleks palga alammäärad maksuma panna. Mina tuletan meelde selle valitsuse tegevust, kes oli praeguse valitsuse eelkäija, kes oma koosseisu poolest praegusest palju ei erinenud, ja kellel läinud aasta kevadel suur mure oli selle küsimuse pärast, kus peeti läbirääkimisi vabrikantide esindajatega, kuhu küll unustati töölisteesindajaid kutsumast. Aga Vabariigi Valitsus püüdis vabrikantide esindajate peale mõju avaldada, et need teatud elatismiinimumi maksuma paneksid. Nagu ajakirjandusele antud jutuajamisest selgus, tahtis Vabariigi Valitsus siis 8 aasta eest väljaantud määrust kasutada selleks, et seal väljatöötatud palga alammääru sundnormidena maksuma panna. Tähendab, eelmine valitsus ise tundis vajadust selle võimaluse järele, et ta mõnikord, kui häda suur on, võiks maksuma panna mingisugused alammäärad. Ja mina arvan, et see vajadus võib meil tulla ka tulevikus. 1. detsembri järele aktusel rääkis üks põllumeeste rühma esindajatest „Estonias“, et meie elame, nagu tuldpurskava mäe küljel. Meie riigi seisukoht on poliitiliselt raske ja selles raskes seisukorras võime meie püsida ainult siis, kui meil on tugev valitsus. Meil võib tulla raskeid päevi, kus riigi heakorra pärast tõesti tarvilik on teatud küsimusi reguleerida, tarvilik on teatud alammäärad maksuma panna, ja ma arvan, et see õigus peaks valitsusel olema, mitte nii, nagu selle seaduseelnõu algatajad nõuavad — et Vabariigi Valitsus sunnitud on iga aasta teatud norme maksuma panema, vaid et üksikutele juhtumistele, kui seisukord raske on ja palgaolud mõnes tööstusharus reguleerimist nõuavad, Vabariigi Valitsusel õigus oleks

oma otsustav sõna kaasa öelda, et teatavas tööharus, kus selleks vajadus on, need alammäärad maksuma pandaks. Ma arvan, sellest küljest oleks sotsiaalkomisjon pidanud eelnõu kaaluma ja seisukoha võtma. Oleks ka tarvilik, et praegune Vabariigi Valitsus oma seisukoha eelnõu kohta avaldaks. Aruandja arvas küll, et arvatavasti on praeguse valitsuse seisukoht samasugune, kui eelmise valitsuse oma. Kuid see on seadusandluse juures ikkagi võimatu, kui meie valitsuse seisukohti, nagu passianssi kaardidele välja pannes arvama peame. Ma arvan, et siin on Vabariigi Valitsusel täielik võimalus öelda, missugune ta seisukoht on. Ja nii kaua, kui Vabariigi Valitsus oma seisukohta ei ole avaldanud, on Riigikogul väga raske seisukohta võtta.

Et valitsusel võimalik oleks oma seisukohta avaldada, teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu anda tagasi sotsiaalkomisjoni.

Vaheaeg kl. 19.05 min. — kl. 19.25 min.

J. Klesment (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Tundub imelikuna, mispärast Vabariigi Valitsus selle seaduseelnõu vastu on, millise eitava seisukoha tõttu seaduseelnõu tagasilükkamiseks on esitatud. Mulle tundub, et õieti Vabariigi Valitsus ise oleks pidanud selle seaduseelnõu valmistama ja Riigikogule vastuvõtmiseks esitama, sest see seadus ei ole midagi muud, kui valitsuse teatavate volituste andmine. Meie valitsused ei ole kunagi saanud mööda sellest, et tööliste palkade küsimust päevakorralt võtta. Kui praegune Vabariigi Valitsus ametisse astus, siis deklareeris ta, et valitsuse üheks suuremaks ülesandeks on, hakata tööliste palgaolusid korraldama. (M. Juhkam, tõer: Aga ehmusid kohe ära!) Ehmusid osalt ka sellepärast, et neil polnud selleks seaduslikku alust. Peeti nõupidamisi vabrikantidega, mindi nendega isegi tülili, ja üks minister, kui ma õieti mäletan, on vist praegugi vabrikantide esindajatega vastolus selle asja pärast. Seda kõike selle tõttu, et valitsusel polnud mingisugust võimu sundida ettevõtjatele peale, et nad peaksid palku kõrgendama. Valitsus nägi ära, et palkade kõrgendamine tarvilik oleks. (A. Schulbach, tõer: Tagajärjed aga olid väga kurvad!) Tagajärjed olid muidugi kurvad. Nähtavasti olid valitsusel mingisugused kavatsused, kui kõrgele peaksid palgad tõusma. Valitsus nägi ära, et palku tuleb kõrgendada, aga ta ei saanud seda efekti saavutada. Vabrikandid olid vastu, ja valitsus pidi leppima sellega, et tema algatusel tagajärgi ei olnud. Tööhoolekandeminister pidi sellest võitlusest välja tulema kaotajana.

Kui härra dr. Masing ministriks sai ja tal tuli oma esimesel ministriks olemise ajal eelarvet kaitsta, siis töö-hoolekandeministeeriumi eelarve puhul võeti siin sõna ja juhiti tähelepanu muu seas töölise viletsate palkade peale. Arvati, et töö-hoolekandeminister peaks töölise palku püüdma parandada. Selle peale vastas härra dr. Masing: Vaadake, ma teeksin seda heameelega, aga ma ei saa, mul ei ole mingisuguseid aluseid selleks olemas.

Maksvat 1919. aasta määrust ei saa enam käsitada.

Praegu peab minu teada töö-hoolekandeminister härra Masing läbirääkimisi palkade kõrgendamise asjus. Ta tegi isegi sügisepoole suvet ringreisi Virumaa vabrikutesse, millest informatsiooni ajakirjandusele andes tähendas, et eriti Kreenholmi vabrikus palgad võimata madalad olla, ja sarnaste palkade juures töölised elada ei või. Sellega andis ta ometi mõista, et palku oleks tarvis kõrgendada. Kui nüüd Vabariigi Valitsus praegu sellele seisukohale on asunud, et palku korraldada on tarvis, ja leiab, et valitsus siin vahele peab astuma, siis arvan, et valitsus ei oleks pidanud selle seaduseelnõu vastu olema, vaid oleks pidanud seda igati toetama. Ei taha öelda, et seadus oleks sel kujul, nagu ta esitati rkl. Johanson'i poolt, valitsuse toetamist leidma pidanud, vaid kui tarvilikuks oleks leitud, siis ka teatavad parandused oleks võinud selles ette võtta. Vabariigi Valitsus on aga seadusele täiesti vastu. Igatahes tundub arusaamatuna niisugune loogiline järjekindlusetus: tahetakse palgaolusid parandada, kaevatakse, et puudub selleks alus, tahetakse aga vastavaid volitusi anda — siis ollakse vastu.

Kui lugupeetud rkl. härra Schulbach arvamist avaldas, et seaduseelnõu esitajad sellega suurt propaganda numbrit on mõelnud teha, siis ei ole see eelnõu esitamisel neil sugugi meeles olnud ega saa siin sellest juttu olla. See on täiesti põhjendamatu riivamine.

Kui aruandja ütles, et põhimõtted, mis seaduses üles seatud, — nimelt et valitsus hakkab palku reguleerima ja tungima erakokkuleppe vahele, — uued on, siis ei ole see sugugi nii. Kui välismaade seadusandlust jälgida... (Vahelhüüe paremalt poolt: Meie tunneme seda)... Teie tunnete küll, aga härra aruandja ei rääkinud sellest! — siis näeme, et mujal on sarnastel olukordadel, kus töölise palgad üleliiga madalaks on muutunud, ja töölised palkade kõrgendamist on nõudnud, ja kus valitsusvõim on leidnud palkade kõrgendamise tarviliku olevat, — valitsus vahele astunud ja vastavad seadused välja andnud. Neid seadusi ma pikalt üles lugema ei hakka, nimetan vaid tähtsamad riigid, kus sarnased

seadused maksmas on: 1895. aastal pandi Austraalias sarnane palkade seadus maksuma ja pärast Austraalia seaduse vastuvõtmist hakkasid vastava seaduse väljaandmist Inglismaa töölised nõudma, eriti kodutöölise kohta, kus palgad äärmiselt halvad olid. Moodustati küsimuse igakülgseks uurimiseks vastavad parlamendi ja valitsuse komisjonid. Koguti andmeid ja selle põhjal esitati seaduseelnõu, mis 1909. aastal kodukäsitöö kohta maksuma pandi. Seadus on kodukäsitöö kohta kõik aeg maksvusel olnud. See seadus laiendati 1918. a., kui sõja tagajärjel töölise olukord igalpool väga raskeks läks, kõigi tööstuste kohta. Selle seaduse põhjal tegutsemise alused on küll vast teised, kui käesolevas seaduseelnõus ette nähtud, — seal moodustatakse vastavad komisjonid, kust osa võtavad ettevõtjate ja töölise esindajad, aga sealjuures võtab komisjoni töödest erapooltuna osa valitsuse poolt määratud esindaja, kel otustav hää. Sellel komisjonil on õigus neid tööstureid, kes palgakomisjonides kindlaksmääratud palkadest vähem maksavad, vastutusele võtta. Üldine palkade korraldamise seadus on maksuma pandud 29. märtsil 1918. a. Vastav seadus on ka põllutöölise kohta olemas 21. aprillist 1917. a. See on vast veel radikaalsem selles mõttes, et seadus isegi ära määrab, et täistööjõuline mees ei tohi vähem kui 25 shillingit nädalas saada. Meie poolt esitatud seaduseelnõu seda ette ei näe, vaid annab kogu palga kindlaksmääramise küsimuse valitsuse kätte, kusjuures mingisugust kindlat alammäära seaduses ette nähtud ei ole. Meie oludes ei saa kindlaks määrata, kui suur just palga alammäär peaks olema, — seda peaks määrama Vabariigi Valitsus, või moodustatagu Inglise eeskujul vastav pariteetlik komisjon. Inglismaal pannakse komisjonis väljatöötatud palga alammäärad maksma esiteks ajutiselt kolmeks kuuks selles mõttes, et lepingud, mis varem sõlmitud ja kus palgamäärad vähematena ette nähtud, kui komisjoni poolt määratud, esialgu maksuma jäävad. Kuue kuu pärast hakkavad komisjoni poolt kindlaksmääratud palga alammäärad sunduslikkudena maksuma, siis kaotavad kokkulepped vähema palga kohta maksvuse. Alammäärast vähem maksjaid ettevõtjaid karistatakse rahatrahviga või arestiga samuti kui meie eelnõus, teisiti ei saa seda ette kujutada. Mitte ainult Anglosaksi riikides, nagu härra Schulbach ütles, ei tööta vastavad komisjonid ja ei ole palga alammäärad määratud, vaid seda leiame ka Lääne-Euroopa kontinent-riikides. Need ei ole siin küll nii laiaulatusliku iseloomuga, ega ole neid maksuma pandud kõigi tööstusharude peale, aga kodukäsitöö kohta on maksev sarnane seadus, näiteks Prantsusmaal. Seal

moodustatakse vastavad komisjonid, kelle esimeheks rahukohtunik. Komisjoni poolt töötatakse välja alammäärad, mis maksuma pannakse ja nendest vähem maksmine on karistatav. Samuti näeme seda ka Helveetsias. Seal olid varem maksmas alammäära seadused kõigi tööstuste kohta, pärast kaotati nad, kui ilma sõja järele pandi seadus uuesti maksuma kodukäsitöö alal. Ka Austria seadusandlus tunneb palga alammäära kindlaksmääramist, kus selleks vastavad komisjonid moodustatud. Samuti ka Norras, kus 15. veebruaril 1918. a. seadusega kodukäsitöö jaoks esile kutsutud nõndanimetatud kodukäsitöö nõukogu, mille koosseis pariteetlikul alusel. See nõukogu võib ise või tarvilikul korral moodustada vastavad töö-komisjonid, kes palgad üksikute tööstuste kohta kindlaks määravad ja need ette panevad sellele nõukogule. Otsused pannakse sundmäärustena maksuma, vähemmaksmine on karistatav. Ka on vastavad määrused olemas Ameerika riikides. Seal on mitmel pool palga alammäärade seadused maksmas. Mõnes kohas on alammäärade määramine komisjonide hooleks antud. Kaanada seaduseandluses komisjone ei ole, vaid vastava ministeeriumi juurde moodustatakse eriline komisjon, kes palga alammäärad välja töötab, millised astuvad jõusse 60 päeva pärast väljakuulutamist.

Mehhiko riigi põhiseaduses on vastav peatükk olemas. Seal leiame meie, — seal ei ole vist eriseadusi selle kohta olemas — et põhiseaduse põhjal on Mehhiko riigivalitsusel õigus luua vastav komisjon, kes teatud alammäärad maksuma paneb, kui palgad liiga madalaks on kujunenud.

Austraalia riikides on sellekohane seadusandlus rohkem arenenud. 1895. aastast on palgade seadusandlik reguleerimine käimas. Seal on pariteetlikkude komisjonide ülesanne alammäärad määrata. Mõnel pool seadus määrab otsekohe palga alammäärad, missugusest alla ei tohi palk langeda. Eriti käsitatakse seda laste kohta. Viktoorias on laste ja alaealiste palga alammäär määratud 2 shillingi ja 6 pensi peale. Lõuna-Austraalias 4 shillingi ja Uuel-Meremaal 5 shillingi peale, alla seda ei tohi komisjonid alammääru määrata. (K. Tamm, põl: Kuidas on streigiga, kas on vabadus streikida või mitte.) Streigivabadus on mõnes Austraalia riigis olemas. Lõuna-Valesis on streikimine keelatud. Nii näeme, et maksvate palga alammäära seaduste järgi sünnib palgade reguleerimine erilise komisjoni kaudu, mujal on valitsusel õigus alammääru maksuma panna, kolmandates riikides määrab seadus ise need alammäärad, millest palgad alla ei tohi langeda. Niisugused põhimõtted on teistes riikides maksuma pandud

ja on neil teatud tulemused palgade suhtes olnud, nad on tööliste olukorda niivõrt parandanud, et seal ei ole ette tulnud suuremaid raskusi tööliste palgaolude alal.

Kas meil tahetakse selle põhimõtte juurde jääda, mis eelnõu esitaja on omaks võtnud, või tahetakse teisiti tööliste palgade küsimuse reguleerimist korraldada, see on tehniline küsimus, seda võib teha komisjon, kui ta vaevaks võtab selle seaduseelnõu teisele lugemisele asuda. Eelnõu võib täiendada, võib alammäärade määramisel teisi seisukohti ja norme aluseks võtta, kui eelnõus ette nähtud. Sarnasele seisukohale asumine, et üldse tööliste palgade reguleerimist tarvis ei ole, on ebaõige, sest meie tööliste palgad on ometi liiaks madalad ja nende reguleerimiseks on tarvis valitsuse kaasabi. Meie töölised, olles asetatud äärmiselt raskesse majanduslikku seisukorda, ei suuda ise midagi ära teha oma olukorra parandamiseks.

On ju õige, nagu siin tähendati, et Lääne-Euroopa kontinentaalriikides tööliste organisatsioonid selle vastu on, et nende palku reguleerida seadusandlikul teel. Seal on tööliste ametiühisused tugevad ja nad ei taha valitsuse võimu segamist tööliste palgavõitlusse. Seal on olud hoopis teistsugused, tööliste organisatsioonid suudavad endid maksuma panna ja tööliste palgad ei ole seal ka kunagi nii halvad olnud, kui meie tööliste omad. Meie töölised on väga viletsasse seisukorda asetatud ja nad ei suuda oma abiga mõju avaldada ettevõtjate peale. Siin peab valitsus kindlasti vahele astuma. Selles mõttes oleks vastava seaduse väljaandmine valitsuse edaspidise töötamise aluseks. Neil põhjustel arvan, et ei saa nii kergelt seda seaduseelnõu tagasi lükata. On ju meie seadusandlus väga vähe tegutsenud sotsiaalse iseloomuga seaduste alal, ei ole midagi tehtud töölisklassi heaks, milline moodustab suurema hulga meie rahvast. Meie anname igasuguseid seadusi kitsaste ringkondade huvides, kuna töölisesse puutuvatele seadustele ollakse alati vastu. Minu arvates pole sarnane talitusviis õige. Sellepärast tuleks praegune eelnõu põhjalikumaks kaalumiseks komisjoni tagasi anda.

P. Järve (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Ma ei taha selle seaduseelnõu kohta täna täies ulatuses sõna võtta, vaid puudutaksin ainult seda osa, mis puutub põllumajandusse selle töölistega. Käesoleva seaduseelnõu alla, kui see maksuma pannakse, kuuluksid ka põllutöölised, ja selle kohta peaksin ma küll, kui tegelik põllumees ütleva, et kui see seaduseelnõu maksuma pannakse, sünnitaks see põllumajanduses sarnase Soodoma ja Komorra, mis halvaks mitte ainult meie majanduse, vaid

ka terve riigi elu ja olu. (J. Piiskar, stp: Põllumehi ka halvaks.) Käesolev seaduseelnõu nõuab kõigile töölistele elatismiinumile vastavat palka. Kuid mis on elatismiinum? See on väga laialdane mõiste. Kui võtta elatismiinumumi aluseks see, mis rkl. Johanson'i seletuskirjas aluseks on võetud, siis tõuseb tahtmata küsimus, kas saavad siis paljud tööandjad eriti just põllumajanduses ise seda elatismiinumumi, mida nad raske karistuse ähvardusel teistele peavad võimaldama. Kas on nende eneste korteriolud nii lahedad, kui seda töölistele nõutakse? Kui härrad sotsialistid, kes alati maal käivad kõnet pidamas, vähegi vaevaks võtaksid tutvuneda meie põllumeeste, niihästi vanade kui ka asunikkude olukorraga, kui nad vähegi õiglasel tahaksid olla, siis räägiks nad hoopis teist keelt, kui seda, mis meie seni nende suust kuulma oleme harjunud. Siis näeksid nad, missuguste raskustega maal praegu võideldakse, et mitmesugused maksud ja perepalgad saaks ära õiendada. Kõigil on teada, et viimased aastad põllumajanduse kohta väga halvast on olnud. Läänud aastal oli rukkisaak eriti kehv, sest eelmisel sügisel jäi rukis paljudel liigse vihma tõttu sootu maha tegemata, ja kes siiski kuidagi maha sai küllida, ka selle lõikus oli kehv niihästi terade kui ka põhusaagi poolest. Ma ei ütle, et see tööliste süü oleks, aga ma tahan selle peale näidata, kui raske on põllumehel praegust olukorda parandada. Ka suiviljasaak ei olnud kuigi rahuloldav. Põllumehed olid naeruväärt madala hinna eest rahanälja pärast sunnitud loomi käest ära andma. Eriti odav oli möödunud sügisel lina, mis kuidagi töö vaeva ei tasunud. Kevade poole kerkisid küll hinnad, kuid põllumeestel ei olnud enam müüa. Rahapuudus sundis neid linu odava hinna eest ära müüma, sest tööliste palgad ja maksud tulid tingimata tasuda. Põllumehed jäid ikkagi rahast ilma, sest pidid linad odava hinna eest ära müüma, ilma et töövaeva oleksid kätte saanud.

Tänavu oli rukkisaak parem, kuid suvivili äpardus paljudel pea täiesti. Austatud Riigikogu liikmed! Kas võib põllumees, kes sarnastes tingimustes elab, lubada eneselt sarnast luksust, et ta nädalas vähemalt korra võiks habemeajaja juures end puhastada lasta, nagu seda töölistele nõutakse. (L. Johanson, stp: Kas ta siis nuga ei või osta?) Et raha ei tuleks välja anda peab ta kodus seda tegema. (L. Johanson, stp: Iga korralik inimene ajab kodus habet!) Aga teil on elatismiinumumi juures ka habemeajamise raha välja arvatud tööliste palgaks. Teatriskäimisest ei maksa rääkida. Samuti ei saa ta nõuda, et tal iga paari aasta järel oleks

uus suvipalitu valmis. Tal tuleb pool eluaega läbi ajada ühega, ja hea on, kui sedagi saab.

Üldiselt pean ma tähendama, et põllumeeste seas praegu vähe neid leidub, kes oma majapidamises ots-otsaga läbi tulevad. Kõik nad elavad nii öelda vanast rasvast. Ma ütlen, vanast rasvast mitte selles mõttes, et neil vana kapitali oleks tarvitada, vaid nende hooned ja inventar vananevad, ilma et neil võimalik oleks seda uuega asendada.

Kui nüüd võrrelda tööliste palku nende väärtuse järgi enne ilmasõda ja nüüd, siis näeme, et tööliste palgaolud ei ole halvemaks läinud vaid isegi paranenud. Ma tooksin siin mõned võrdlused, mis käivad küll minu kodukoha kohta, kuid mis palju lahkum ei lähe ka vist üleriiklikult. 1913. aastal sai meestööline suve pealt 100 rubla, nüüd aga — 1926. ja 1927. aastal — 30.000 marka. Siin on kallimad palgad võetud. Kui nüüd nende palgade ostujõudu võrrelda ainete kohta, mis töölistele kõige enam tarvilikud, siis saaksime järgmise pildi. Kui võtta kodukoetud villane riie, siis müüdi seda enne ilmasõda 1 rubla küünar. Tähendab, kui põllutööline sai 100 rubla palka, siis võis ta osta 100 küünart villast riidet. Praegu aga, 30.000-margalise palga juures see riie, kui kõige kallim hind võtta, 200 marka — seda saab ka 150 eest, nagu akendel näha, kuid ütleme kallima hinna 200 marka, siis saaks praeguse palgaga 150 küünart riidet osta. Samuti on lugu kodukoetud linase riidega. See maksis enne sõda 50 kop. küünar. 100 rubla eest sai 200 küünart. Nüüd maksab ta 100 marka küünar ning 30.000 eest saab 300 küünart.

Rukis oli enne sõda 1 rubla puud, nüüd aga 300 marka. 100 rubla eest sai enne 100 puuda ja nüüd 30.000 eest samuti 100 puuda. (A. Anderkopp, tõer: Rukkihind on praegu ju palju kõrgem!)

Või maksis enne sõda 40 kop. nael. (M. Laarman, põl: Nii kallid ei olnud!) Mina ise olen oma majapidamise raamatust seda järele vaadanud ja olen seda saanud. Mõnes kohas oli ta muidugi odavam. Mina saatsin sel ajal võid Riiga ja sain 40—42 kop. naelast. Nii on raamatus märgitud. Nüüd maksab võinael 100 marka. 100 rubla eest sai 250 naela võid, nüüd 30.000 eest 300 naela. (L. Johanson, stp: Kust Te nii odavalt saate!) See on keskmine hind. Kevadel oli või 100 mk. ja isegi odavam.

Veesaadad maksid enne sõda 10 rubla paar, nii et 100 rubla eest sai 10 paari. Nüüd aga 3000 marka paar, nii et 30 tuhande eest saab ka 10 paari, see on tasakaalus.

Suhkru vahe on aga teistsugune. Nüüd on suhkru hind palju odavam, kui enne oli. Endisel ajal maksis ta 12 kop. nael — nii et 100 rubla eest sai 833 naela — nüüd 22 marka, nii et 30.000 eest saab 1363 naela.

Need oleksid mõned võrdlevad märkused. (L. Johanson, stp: Kust Te saate 100 margaga võinaela?) Praegu maksab ta küll rohkem, kuid kevadel oli alla saja saada, ja ma võtsin keskmise hinna.

Selle seadusega tahetakse palgad kindlaks määrata ka põllutöös, nii et kõik töölised, kes ühte ja sama tööd teevad, ka ühesugust palka peavad saama, olgu ta siis mees või naine, vana või noor, täiejõuline või jõuetu — ühe mõõdupuuga kõigile töö-produktsiooni arvesse võtmata. Kui vähem maksad, kui sundmäärused ette näevad, astu kuueks kuuks türmi.

Kes nüüd põllutööga vähegi tuttav on, sellele peaks selge olema, mis tähendab niisugune samm. See mõjub halvavalt töötahte peale, jätab nõrgemajõulised täitsa tööta, ja ma julgen öelda, ta teeb tööliste palkamise üldse võimatuks. Selle järeldus oleks, langus põllumajanduses ja elukalliduse esilekerkimine.

Ma ei tahaks kuidagi tõendada, et meie põllutöölised olukord täitsa korras oleks, ja parandust ei nõuaks. Ei, parandust on tarvis, et kord kaoks see ebaloomulik nähtus, et meie põllutöölised põllutööst põgenevad, linnadesse valguvad ja paremaid eluvõimalusi otsivad. Kuid kui asja parandada tahetakse, siis peab kõige esiti põhjused üles leitama, millest põllutöölised halb seisukord tingitud, alles siis võiksime tõsiselt nende puuduste kõrvaldamisele asuda. On ju tõsi, põllutöö on raske, tööpäev küllalt pikk ja väsitav, korteriolud jätvad palju soovida jne., kuid küsida tuleb ikka — millest need puudused tingitud? Kas arvatakse tõesti, et põllumehed aru ei saa, et nende omakasu nõuab, et nad oma töölistele lähedamad eluvõimalused looksid. Nad saavad sellest väga hästi aru, kuid nad ei suuda praegustes oludes siin parandust tuua. Kuidas võib põllumehelt nõuda tööliste kõrgeimat palka, lühikest tööpäeva, häid elukortereid jne., kui seesama põllumees ise ööd kui päevad tööd rühmab teha, ise viletsas korteris elab ja enesele vähematki elumõnust ei saa lubada. Ta hooned vananevad, inventar kahaneb, ja ta ei saa koguda neid tagavaramarku, et hooneid parandada ja inventari uuendada saaks. Kuidas saaks siis sarnane põllumees oma tööliste olukorda parandada! Ja milles seisab siin siis see viga, et meie põllumees raske töö ja vaeva peale vaatamata edasi ei saa!

Osalt on selles süüdi muidugi viimased halvad aastad. Kuid see ei ole peapõhjus. Peapõhjust tuleb otsida ikkagi meil seni valitsevast vildakust põllumajanduslikust poliitikast. (L. Johanson, stp: Aga kes seda ajas!) Ei ole edu üheski tööstusharus, mis ennast ära ei tasu, ja sarnane kord valitseb praegu meie põllumajanduses. Meie põllumees ei saa oma põllusaadustest seda hinda, mis nende produtseerimise kuludki kinni kataks, ja senikaua, kui see ebaloomulik nähtus edasi kestab, ei ole loota, et meie põllutöölised olukord paraneks. Ei aita siin segakomisjonid, ega palga alammäärad, need oleksid ainult kammitsaks jalus, niihästi tööandjatele kui ka tööliste. Ja senikaua, kui see seisukord edasi kestab, ei ole ka loota, et meie maakultiveerimise töö, maa põhjalik harimine ja sellega ühtlasi põlluproduktiooni tõuseks. Saaks meie põllumeeste töövaev tasutud, siis suudaks kultiveerimisele võtta ka need maalapid, mis praegu kasutamata seisavad. Meie maa, kui põllumajanduslik riik peab jõudma oma rahvast toita, ilma et meil tarvis oleks toiduvilja väljast sisse vedada.

Meie taludes on viletsad looma- ja sealadud, mis kuidagi korralikku loomakasvatust ei võimalda, kuid põllumees ei suuda paremaid asemele ehitada, ehk ta küll selle hädatarvilikkust väga hästi tunneb.

Austatud Riigikogu liikmed! Sarnane olukord ei või meie põllumajanduses edasi kesta. Abinõud peavad leitud ja tarvitusele võetud saama, ja meie põllumajandusele soodsad arenemise võimalused loodama, sest sellest oleneb meie riigi ja terve rahva heakäekäik. (T. Kalbus, tõer: Mis need abinõud on siis?) Härra Kalbus, Teie olete rahva kulul studeerinud, ja need abinõud peaksite Teie välja otsima, aga mitte mina. Mina olen tegelik põllumees, ja näitan need puudused ainult ära.

Tahtmata kerkib mulle küsimine keelele, kas võttis käesoleva seaduseelnõu esitaja ise seda esitamist tõsiselt otsekoheses mõttes? Lubatagu mind kahelda selle juures. Mulle näib, et sellega taheti ainult üht järjekorralist tõmbenumbrit teha. Et meie sotsialistid ise usuksid, et tööliste olud selle seadusega meie praegustes oludes parandatud saaksid, seda ei saa kuidagi uskuda. Meie ei tohi oma noort tärkavat majanduslikku elu halvata. Tõuseb meie majanduslik jõukus, siis suudame ka mitmesugused sotsiaaluuendused, mis hädatarvilikud, läbi viia ja maksuma panna. Praegusel ajal on see võimata. Sellepärast loodan mina, et Riigikogu selle seaduseelnõu tagasi lükkab, nagu komisjon seda on otsustanud.

L. Johanson (stp): Ma pean tunnistama, austatud Riigikogu liikmed, et selles, mida lugupeetud rkl. härra Järve ette kandis, väga palju tõtt on. Põllumeestel on tõesti väga raske seisukord, ja nad seisavad ka küsimuse ees: kas olla või mitte olla! Kuid härra Järve tõi ka väga palju näiteid selle kohta, misugune seisukord on. Näiteks: võinael maksab 100 marka; teine näide: linahind on niisugune nagu ta turul on, aga mitte niisugune nagu ta olema peaks. Aga mida härra Järve ütlemata jättis, on see, kes seal süüdi on, kes on süüdi selles, et on vildakut põllumajanduslikku politikat actud, nii nagu härra Järve avameelselt tunnistas. (Vahelhüüe paremalt poolt: Sotsialistid on süüdi.) Sotsialistid ei saa süüdi olla, sest põllutööstusteering ei ole olnud sotsialistide käes. Ja kui omal ajal sotsialistidel oli valitsuses teatud mõju, siis viidi läbi reformid, mille alusel ka põllumajandus on edasi läinud. Muidu on ikka olnud jäme ots riigis teie, põllumeeste, käes. Põllumehed on harilikult andnud Riigivanemad, kes valitsuse tegevust Põhiseaduse järgi peavad ühtlustama ja juhtima. Nad on andnud tähtsamate ministereeringude juhid, nad on andnud majandusministrid. Ja nüüd lõpuks melankoolne väikene viisikene: kõik on halvasti tehtud, see on kõik vildak olnud, ja vildak sellepärast, et võinael nii- ja niipalju maksab!

Aga seal öeldi ka õieti vahepeal, kui Teie võihinnast rääkisite, et turul maksab või 125 marka, „Estöonia“ maksab 90 marka, kuhu läheb see 35 marka! Kas meil vedu raudteel läheb nii kalliks, et võihinnast $\frac{1}{4}$ võetakse teatud äri heaks. (Vahelhüüe paremalt poolt.) Vaadake, nüüd kui meie küsimise üles seame, kes on süüdi, siis üks vanasõna ütleb, et kellegi peas põleb müts. Mitte ainult võist ei ole jutt, vaid ka munadest, ja sellepärast härra Martinson hüüdis vahele. Nii — süüdi olete teie ise, kui põllumees praegu majanduslikkude raskuste all kannatab. Muidugi seal on ka ilmastik teatud määral süüdi, aga väga palju olete ka teie, põllumehed, süüdi, et teie olete väga vähe enese korraldamise peale tähelepanu juhtinud. Põllumehed ei ole tarvilikult ühinenud ja põllumeestele ei ole tarvilikke ühistegelisi asutusi loodud. Selles seisab teie saamatus ja teie kurbloolus. Sellepärast võite teie kurta, et lugu paha on, et põllumeeste seisukord nii raske on. Siis selle põllumehe raske seisukorra toote teie vastukaaluks tööliste sotsiaalolude parandamisele. Ja sellejuures seate hüüdsõnaks üles: enne olgu viletsad looma- ja sealaudad parandatud ja siis alles tööliste seisukord. Teie ütlete: nõuate palga alamäärü, tööliste palga-

olude parandamist, kuid vaadake, missuguses viletsas seisukorras on looma- ja sealaudad maal! Muidugi, ka mina annan sea- ja loomalaudele küllalt suure tähtsuse majanduslikus elus, — teie kõnest võis aga seda järeldada, et sea- ja loomalaudad on siiski tähtsamad, kui inimeste elumajad. Sellepärast saan ma ka nüüd aru, mispärast põllutööstusteering laseb maal tööliste vanu eluhooneid maha lõhkuda, mispärast ei ehitata metsavahtide mahapõlenud maju üles, mispärast üldse maal vähe rõhku pannakse eluhoonete peale — sellepärast, et inimesi vähem hinnatakse, kui loomi. See on nüüd lõpuks välja öeldud. Nüüd saan ma ka aru sellest põllutööstusteeringi ettepanekust, mis ta valitsusele tegi, et kultuurkapitali alla tuleks võtta ka seakultuuri edendamise, sest nähtavasti arvatakse — sigadekultuuris seisab Eesti tulevik!

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Päris huvitusega kuulasin rkl. Johanson'i kõnet, kus ta väga südamlilikult põllumeestele kaasa tunneb ja alla kriipsutab, et ta aru saab põllumeeste hädadest, ja et põllumajandus praegu raskes seisukorras. Ühtlasi rõhutades sellejuures, et põllumehed ei ole küllalt ühinenud ja et selles kõigis süüdi olla parem pool, nimelt põllumehed Riigivanemaga eesotsas. (L. Johanson, stp: Ei, ma Riigivanemat ei nimetanud.) Kuid tuletaksin härra Johanson'ile meelde, kui ta II Riigikogu algupäevil siit kõneles ja võitles selle eest, et tuleks põllumajanduse saaduste, nimelt sealihaga, muna ja või väljavedu ära keelata. Põllutööstusteeringilt küsiti, kuidas tema seamunade....(Saalis naer, hulgalised vahelhüüded.... sealihaga, kanamunade ja või väljavedu lubada võib ajal, kus elukallidus tõuseb. (Vahelhüüe pahemalt poolt: See on ju Martinson'i eriala.) Sel korral Martinson'il niisugust eriala ei olnud.

Sellejuures unustab härra Johanson ära, et põllumajanduse politika toetamise küsimus oleneb sellest, kuidas määral see Riigikogus toetust leiab. Põllumajanduse toetuse küsimus seisab selle kaitstes ja põllumajanduse tööstuse kaitstes. Põllumajanduse tööstus on Eestis kõigesuurem tööstus, mille tegevuses kõige rohkem töötavaid käsi, kuid mingisugust kaitset sel ei ole. Kui küsimus Riigikogus arutusel, siis on sotsialistide read alati need, kes sellele vastu on. Võtame näiteks kaitsetollide küsimuse. (J. Voiman, stp: Muidugi rukkile toll peale!) Kas Teie olete arvamisel, et ükski tööstus võib püsida, kui ta ennast ära ei tasu. Olen tegelik põllumees ja tean, et rukkikasvatata igale rukkipeudele juurde maksab sellepärast, et rukkid välis-

maalt sisse tuuakse, mis meie rukki hinna alla surub. Läänud Riigikogu istungjärgul kaotati alles kartuli väljaveotollid. Ma tuletan meelde, et kartulitollid pandi just teie nõudmisel maksuma sel ajal, kui Virumaal kartulid ära mädanesisid, ei olnud müügi võimalusi. Ehk jälle nahkade väljaveotolli ära kaotamise küsimus. Kes olid vastu! Sotsialistid. Nahkade peal on kahesugused tollid, sisseveo- ja väljaveotoll. Tähen dab, tööstus on kahelt poolt kaitstud, esiteks sellepoolest, et ei saadud tooreid nahku välja viia ja teiseks ümbertöötatud nahku jällegi sisse tuua. Nii oli tööstus kahekordselt kaitstud. Põllumehega on lugu muidugi teistsugune. Vasikanahkade pealt läks läinud aastal korda tolle ära kaotada, loomanahkade peal on praegugi veel alles. Põllumehed on selle eest võidelnud, et põllumajanduse saaduste pealt tuleksid väljaveotollid ära kaotada, kes nende ettepanekute vastu hääletasid, olite teie.

Härra Johanson tuleb ja räägib haletsemisvääri lisi sõnu, tema tundvat põllumeestele kaasa, — see on ebatõde. Ühte pean ütleva, et härra Johanson ei olnud täna õieti hoos. See kõne, mille ta pidas seaduseelnõu kaitseks, mis ta enese poolt esitatud, oli üks halvematest. Mispärast! Seda sellepärast, et härra Johanson väga hästi teab, et Eesti põllumajandus ei suuda välja kannatada, kui paneme maksuma niisuguse palga alammäära, nagu käesolevas seaduseelnõus ette nähtud. Seaduseelnõu ei ütle sisuliselt, kuisuurt palganormi tahetakse maksuma panna. Seaduseelnõu seletuskirjas on öeldud, et tööline vähemalt peab teenima 10.722 marka 33 penni. Kui vaadata seletuskirja, siis peab nii mõnegi asja juurde küsimismärgi panema. Näiteks, et palgaarvet kokku saada on — habemeajamise ja juukse lõikamise kulud 100 marka palga arvesse võetud. Kas see peremehe asi on, kas sulasel habe on või mitte. Tuleb ette ka niisuguseid sulaseid, kes üldse elus kordagi habet ei aja, ja ka neid, kellel üldse habe ei kasvagi, aga peremees peab habemeajamise eest palka maksuma, ja seaduseelnõu esitajad nõuavad, et Riigikogu peaks sarnase seaduse vastu võtma. Olen ühel arvamisel härra Schulbach'iga, et see seadus on ainult rahvakoosolekutele kõnelemiseks kokku seatud — kui häid seadusi meie teie kasuks tahame vastu võtta, — kuid neetud kodanlased on vastu. (Hulgalised vahelhüüded.)

Käesolev seaduseelnõu näitab küllalt selgelt, kuhu härrad sotsialistid praegu tüüri vad. Tõsist tahet tööliste elujärge parandada selles seaduses ei leidu. Või arvab härra Johanson ja teised ta mõtteosalised, et tõesti jõuame nii kõrgeid palku maksta, et tööline 10.770 marka

kuus teenida võib. Seda ei jõua meie. Kui see seadus tänapäev maksuma pannakse, siis ei tähendaks see tööliste palgaolude parandamist, vaid palgaolude viletsamaks muutumist. Sundpalga normid tekitavad töötatöölisi. Kui küsida, kas tõesti meie tööliste palgad nii madalad on, et seadus peab kindlaks määrama palga alammäärad, siis võin selle peale ainult mitu korda „ei“ öelda.

Tööhinnad tõusevad alatasa ja tööturg määrab ise tööhinnad kindlaks. Ma küsiksin, härrad sotsialistid, kas teie võite juhatada ühegi töölise, potisepa, müürisepa või maalri, kes alla 45 kuni 60 marka tunnis teenib. (L. Johanson, stp: Aga meie ei tea, missuguseid potte Teie tarvitate!) Ma räägin ahjupottidest ja potiseppadest. Juhatage mõni mustatööline, kes nõuaks alla 250 marga päevas. Vörrelge neid tööhindu meie majandusjõukusega, kas hinnad on odavad? Kui praegusel ajal töölisel otsitavad on ja neile 60 marka tunnis maksetakse, siis ei või öelda, et see tööpalk odav on, kus kümne tunniga võib tööline 600 marka teenida..... (L. Johanson, stp: See ei ole õige.) See on õige. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Tegelik tööturg on niisugune. Kahjuks leidub õppinud töölisi vähe. Kust see tuleb? Sellele peab suure küsimismärgi panema. See tuleb sellest, et õpipoissi ei saa võtta. Õpipoiss küsib kohe, palju ta palka saab selle peale vaatamata, et ta tööd teha ei oska. Enne aga õppis õpipoiss kaks, kolm aastat, enne kui ta oskas tööd teha. See on imelik seisukord — palka nõuate, aga tööd teha ei oska. No mille eest siis palka peab maksuma? (J. Voiman, stp: Aga millest siis elama peab?) Aga mille eest siis palka peab maksuma, kui tööd ei oska teha? Teie ütlete, et inimene tahab elada ja peab palka saama, aga mina küsin, kes siis palka peab maksuma, kui töö ära rikutakse ja ei oska midagi teha? (J. Voiman, stp: Kui teie kingsepa panete rätsepaks, siis muidugi!) Ma ei räägi praegu kingsepat ega rätsepast, vaid igasugusest oskustööst. Oskustöölistest on praegu puudus. Minge Tallinna mõnda töökohta ja tellige ühte või teist asja teha, olgu mis tahes, tuleb mitu kuud enne oodata, kui see valmis jõutakse teha. (Vahelhüüe keskelt: Pott!) Jah, võib ka potist juttu olla, sest ilma potita ei saa ahju teha ja ilma ahjuta on võimata elada....(J. Voiman, stp: Vast ehk oleks see pott põllumeeste jaoks!) Need on andmed, mida võime igapäev võtta tege likust elust.

Nüüd jõuaksime küsimuse juurde, kas on põllutööliste palgad odavad. Ka siin peab ütleva — et tegelikult on põllutööliste pal-

gad veel kõrgemad, kui härra Järve siin ette tõi. Kui kartulivõtjatele maksetakse 250—300 marka päevas, kuid ei leidu võtjaid, siis ma küsiks, kas see on odav või kallis palk! See on tõesti kallis palk. Kui rahvusvahelise tööbüroo juhataja härra Thomas Eestis käis, siis mulle välgatas „Vaba Maast“ niisugune teade silma, kus härra Thomas on seletanud, et Eesti põllutöölise palgad kõrgemad on kui Prantsusmaal. (E. Jonas, stp: Ei ole õige!) Kahjuks ei vaieldud keegi selle vastu. (E. Jonas, stp: Üks tema saatjatest hiljem õiendas seda!) Seda artiklit ei õiendanud keegi „Vaba Maas.“ (A. Oinas, stp: Tunnistajad tõendavad, et ei ole nii!) Härra Thomas seda ei öelnud, et Eestis põllutöölise palgad odavad oleksid, vaid ütles, et Eestis tehakse energiliselt tööd ja võrdlemisi hästi makstakse palka. Siis ei saa öelda, kui üleilmlikul tööbürool andmed on, et meil palgad odavad ei ole. Siis on see põhjendamatu väide, mis pahemalt poolt ette tuuakse, et meil palgaolud halvad ning oleme selle tõttu sunnitud seaduslikke abinõusid tarvitusele võtma ja panema maksma palga alammäära seaduse. Palga alammäära seaduse järele tarvidust ei ole, sest iga inimene leiab tööd, kes tööd leida tahab, ja tööpalgad ei ole praegu odavad.

J. Voiman (stp): Rkl. Tonkman arvustades meie põllumajanduse poliitikat tähendas, et sotsialistid põllumajandusele takistusi ja raskusi teevad; nii näiteks kui tahetakse põllumajanduse saadusi kaitsetollidega piirata ja nende hindu tõsta, siis sotsialistid sellele vastu on. See on harilik nähtus, et sealt poolt etteheiteid tehakse, nagu püüaksid sotsialistid põllumajanduse arenemisele takistusi teha. Kui aga vaatame praeguse valitsuse poliitikat sel alal, siis näeme, et kõik need etteheited põllumeeste endi peale tagasi langevad. Ma võin seda mõnesuguste andmetega tõendada, et see tõepoolest nii on. Härra Tonkman, Teie ei saa seda salata, et praegu põllutööriistad ja masinad kallid on ja kallid on nad osalt sellepärast, et nende pealt suurt tolli võetakse. Näiteks praeguse valitsuse poolt, kus põllumehed domineerivad osa mängivad, on uued tollitariifid esitatud, kus põllutöömashinade pealt võetakse ühe kilogrammi pealt poolteist marka tolli, endise ühe marga asemel. Kus on siin põllumajanduse toetamine, kui põllutööriistade pealt tolli 50% rohkem võetakse, kui varemalt. (K. Einbund, põl: Teie eksite.) Ma soovitan Teil vaadata valitsuse poolt esitatud tollitariife, sealt leiate seda. (J. Laidoner, põl: Kuidas saab rehepeksumasina kilogrammi pealt üks

mark tolli võtta?) Vaadake uutest tollitariifidest järele, siis näete et õige on.

Sama lugu on ka tolli võtmisel seemnetolliga. Igasuguste seemnete pealt oli varemalt tolli üksteist marka, uue eelnõu järgi aga viisteist marka kilogrammi pealt. Mis see näitab? See näitab seda, et praeguse valitsuse tollipoliitika meie põllumajanduse huvidele ei vasta.

Kui aga teisest küljest vaatame siidiriide tolli, siis näeme, et enne oli 6315 marka, uutes tariifides aga 3750 marka. See näitab jällegi seda, et praegune valitsus ei aja niisugust tollipoliitikat, mis meie põllumeestele ja põllumajandusele vastuvõetav, vaid nii mitmelgi korral astub samme, mis täit hukkamõistmist väärivad. Sellepärast ärge tulge süüdistama teisi, vaid otsige süüdi kõigepealt eneste juures.

B. Eilman (stp): Härrad põllumehed, samuti ka tööerakonna esindaja härra Schulbach lasid välja paista, nagu oleks töölise palga alammäära seadus esitatud sotsialistide poolt selleks, et selle kaudu võiks kõnekoosolekutel rohkesti sõnu teha. Ma pean siinkohal õiendama, et käesolev seaduseelnõu on peaaeglikult töölisevanemate soovil esitatud. Pärast läbirääkimist töö-hoolekandeministri ja vabrikantide vahel läinud aastal, kui selgus, et vabrikandid kategooriliselt on töölise palgade parandamise vastu, jõudsid töölised üksmeelselt sellele äratundmisele, et kuna praegused töölisühisused on liiga nõrgad selleks, et sundida vabrikante mingisugusele järelandmisele, on ainuke pääsetee pöörata seadusandliku kogu poole ja nõuda, et seadusandlik kogu kindlustaks neile elamise alammäära seadusandlikul teel. Selle eelnõu esitas rkl. Johanson. Ma ei taha peatuda käesoleva seaduseelnõu tarvilikkuse juures, mis enesest mõistetav, et see tarvilik on, vaid tahaksin ainult mõningad parandused tuua neisse väidetesse, mis ette toodi põllumeestekogude rühma liikmete Järve ja Tonkman'i poolt. Härra Järve ütleb, et „kuigi töölise seisukord raske, ei saa seda siiski parandada.“ Ta tähendas, et meie põllumajandus on niisuguses seisukorras, et see ei võimalda kuidagi suuremaid palku töölisele maksta, kui praegu makstakse. Härra Järve samuti ka härra Tonkman ei tea nähtavasti, et käesoleva seaduse eelnõu siht ei ole ainuüksi põllumajandusalal töötavate töölise palga alammäära kindlaks määrata, vaid et alammäärad on vaja maksma panna just tööstustöölise kohta. Püüti veel näidata, et võrreldes ennesõjaaegsega on tarbainete hinnad praegu madalamad, ja toodi isegi mõningad andmed ette. Mul kahjuks ei ole praegu statistika kuukirja käepärast, mis-

pärast ei saa täpseid andmeid ette tuua, aga niipalju kui olen saanud nende andmetega tutvuneda, võin öelda, et härra Järve poolt toodud andmed on ümberlükatavad ja ei vasta tõeludele. Neile andmetele on värvi juurde pandud, ja võib arvata, et see, millest kõneles härra Järve, saab vist olema „Kaja“ juhtkiri, mis määratud maameeste meeleolu loomiseks, et näidata, kuivõrt südikalt nende poolt kaitsakse põllumeeste huviseid, ja meelde tuletada, et järgmistel valimistel neid silmas peetakse. See on arusaadav, sest meil on klassivahed olemas, ja härra Järve, kes esindab põllumeeste klassi, kaitses ka selle klassi huvisid. (M. Martinson, põl: Kas homme „Rahva Sõna“ juhtkiri või?) Härra Martinson, Teiega ei maksa rääkida, sest Teie asjad on niikuinii väga sassis. Kui nüüd tulla härra Tonkman'i poolt ette toodud väidete juurde, kus ta ütles: „kas töölise seisukord nii halb on, sellejuures tuleb kahelda,“ siis siin ei ole midagi imestamise väärilist, sest on ju inimesi, kes millestki aru ei saa. Ja võib olla ka härra Tonkman ei saa, või ei tahagi aru saada. (K. Tonkman, põl: Kas siis palk odav on, kui ta 45—60 marka tunnist saab?) See on vale! Üksikuid juhtumisi ei saa üldisteks teha. Kui niisugune üksik juhtumine oli, siis oli see ikkagi üksik juhtumine ja ei saa sellepärast öelda, et niisugused tunnipalgad on üldiselt olemas. Edasi püüdis härra Tonkman väita: et „endistel aegadel tuli õpipoiss õppima ja õppis ametit ilma tasuta, aga nüüd, kui õpipoiss õppima tuleb, siis on esimene küsimine, kui palju palka maksetakse“. Härra Tonkman, need ajad, millest Teie rääkisite, on väga kaugel seljataga. (K. Tonkman, põl: Ei ole väga kaugel.) Ma olen 35 aastane ja ma võin öelda: 22 aastat tagasi läksin mina ka ametit õppima ja kohe, kui ma õppima tulin, makseti mulle 27 kopikat päevas. Kuigi tol ajal oli 10-tunniline tööpäev, siis õpilased töötasid 7 tundi päevas ja 3 tundi käidi koolis, kus tehniliste teadmistega täiendati, õpetati joonistust jne. Aga seda ütlesin tulla, et endistel aegadel ei maksetud palka, see on täiesti tuulest võetud. Muidugi oli siis ja on ka praegu niisuguseid asutusi ja isikuid, kes eksploateerivad noori inimesi, neile tasu mitte makstes, kuigi need noored inimesed neile sissetulekuallikaks on. Peame silmas pidama, et kuigi need noored ei ole väljaõppinud töölised, teevad nad juhatuse järgi kõik tööd ära, nõnda et asutus või isik, kes õpilasi palgata peab, neid otsekohe eksploateerib ja nende kulud end rikastab. Vaadake, niisugust seisukorda ei saa õigeks pidada. Ja kui teie tulete nende väidetega, et meil ei saada õpipoisse pidada sellepärast, et nad nõuavad palka, siis on see

enesestmõistetav, sest et iga inimene olgu ta õpipoiss, olgu ta väljaõppinud tööline, kes midagi produtseerib, peab selle eest ka vastava tasu saama. (Vahelhüüe paremalt poolt.) Teie ütlete, et ta saab, aga kuidas see võimaldab tal äraelamist. (Vahelhüüe paremalt poolt.) Ma ütlen veel kord, et see on vale, sest üksikuid juhtumisi, kus kõrgemat palka makstakse, ei saa üldsustada.

Härra Tonkman katsus veel tõendada, nagu oleks Albert Thomas siin viibimisel öelnud, et põllutöölise palgad Eestis on kõrgemad kui Prantsusmaal. Ma võin öelda, et ma Albert Thomas' siinviibimise puhul käisin ühes temaga Tallinna tööstust ja Tartumaal põllumajandusettevõtteid vaatamas, ja see, mis tookord ajakirjanduses läbi vilksatas, nagu oleksid meie põllutöölise palgad Albert Thomas' arvates küllalt kõrged, ei ole õige. (M. Laarman, põl: Teie eksite!) See ei ole nõnda. (O. Kask, tõer: Kust Teie seda teate?) Ma käisin temaga seltsis. (Vahelhüüded.) See lükati ümber. (K. Tonkman, põl: Seda ei lükatud ümber.) Nagu ma kuulsin, on rkl. Jonas sellekohase õienduse ametiasutuselt saanud, ja asi sai selgitatud. Albert Thomas' arvamine meie töölise palkade kohta oli järgmine: Tema ütles, „et palgad tema arvates on sedavõrt madalad, et ei võimalda inimestele äraelamist“. Edasi lubas härra Albert Thomas katsuda niipalju kui temal võimalik meie valitsuse liikmetega siin ja Genfi konverentsil meie saadikutega kokku puutuda, neile selgitada, et tõesti need palgad, mis makstakse Eestis, on äärmiselt madalad. Ka küsisin mina temalt, missugusel arvamisel on tema palga alammäära seadusest, mis Genfis kord arutamisel oli? Ta ütles, et Genfis oli ja tuleb uuesti lähemal ajal arutamisele palga alammäärade konventsioon, mida ta isiklikult pooldab. Ta puudutas ka seda, millest härra Schulbach rääkis, et suurriikide töölisesindajad olla palga alammäära seaduse vastu. Ta ütles, et suurriikide töölisesindajad olla selle seaduse vastu sellepärast, et neil on tugevad organisatsioonid ja nende kaudu suudavad nad enesele paremaid tingimusi välja nõutada, kui seda võiks alammäärade seadus anda. Sellepärast kardavad suurriikide töölisesindajad, et palga alammäära konventsiooniga pannakse maksma niisugused alammäärad, mis osutuvad madalamaks, kui nad seda kollektiivlepingute kaudu võivad kätte saada. Ma küsisin, missugusel arvamisel on Albert Thomas palga alammäära maksmapanemise suhtes väikestes riikides. Tema ütles, et „läbi käies väikseid riike, peatudes Eestis ja tutvunedes Eesti tööstuse seisukorraga ja töölise palkadega ning selgusele jõudes töölise organi-

satsioonide suhtes, on väikeriikides palga alammäärade maksmapanemine kahtlemata tarvilik ja seda seepärast, et töölisi on väga vähe ja nad ei suuda oma jõuga sundida ettevõtjaid järele andma, sellepärast peab riigivõim siin vahele astuma, peab aitama nende vahekorra lahendada“. Isiklikult ei vaidle ma selle vastu, et kollektiivlepingutega võidakse vast ehk paremaid tagajärgi saada, kui alammäära seadusega. Aga praegu on see lootusetu. Meie teame, missuguste tagajärgedega lõpesid läinud aastal läbirääkimised töö-hoolekandeministri ja vabrikantide vahel. Praegu peetakse ka läbirääkimisi tööliste esindajate ja vabrikantide-esindajate vahel, kuid ka need läbirääkimised näivad tagajärgedeta olevat. Härra Tonkman ütleb veel, et meil on väga palju tööd ja avaldab imestust, et töötatöölised olemas. Ta ütleb — kes tahab tööd teha, küll see tööd leiab. Aga vabrikantide-esindajad ütlevad: „mispärast peaksime tööliste rohkem palka maksma, kui meil on praegu väga palju vabu töökäsi võtta, kui töolistest on nii suur ülejääk, et neid väga palju peale pakkumas“. „...teie räägite, et tööliste palgad olevat madalad. Kui palgad väiksed oleksid, siis ei jääks töölised tööle, vaid läheksid teist kohta otsima“.

Sellest tuleb järeldada, et töösturitel on tööliste palkade parandamiseks teatud võimalused olemas, aga nad ei taha tööliste palku tõsta sellepärast, et töötuid käsi on palju peale pakkumas. Nõnda siis senised läbirääkimised on näidanud, et töösturid heatahtlikult vastu tulla ei taha. Ma imestan, et töö-hoolekandeminister, keda peaksid niisugused seadused huvitama, siit puudub. Nõupidamise koosolekul tunnistas härra minister tööliste palgad võimatu madalateks, iseäranis tekstiilitööstuses, tema kandis võrdluseks ette ennesõjaaegsete tarbeainete hinnad ja võrreldes neid nüüdisaja hindadega isegi esitas küsimuse töösturitele, kuhu jääb saadav vahekasu. Töö-hoolekandeminister oleks pidanud selle seaduse arutamise juures olema ja sõna võtma ning selgitama valitsuse seisukohta. Läbirääkimistel ei ole valitsuse poolt ühtki esindajat kõnetoolile ilmunud, ei ole avaldatud üldsegi seisukohta, kuidas mõtleb Vabariigi Valitsus parandada tööliste rasket seisukorda. Kui meie vaatame tööbörsi andmeid, siis näeme, et töötatööliste hulka kasvab. Tallinas on töötatööliste hulk tõusnud poolteise tuhandeni. Alles hiljuti ühel arupärimisekoosolekul puudutati Aseri vabriku küsimust, kus selgus, et 400 inimest jäi tööta. Valitsus ei ole tarvilikuks pidanud sõna võtta, et öelda, missugused tuleviku väljavaated ja kavatsused

on tal sellel alal olemas ja kuidaviisi mõtleb ta tööliste olukorda parandada.

Pean tähendama, et nii kerge käega palga alammäära seadust tagasi lükata ei saa. Siin oleks tarvilik, et valitsus avaldaks oma seisukohta, kuidaviisi mõtleb tema, kui seadus tagasi lükatakse, tööliste olukorra parandamisele asuda, mis mõtleb valitsus ette võtta ja kuidas mõtleb lahendada töötatöölise küsimust ning nende tööliste palgaolusid, kes praegu otse võimatusse seisukorda on asetatud. Ma olen arvamusel, et kui Riigikogul ei ole mitte küllaldaselt selgust selle eelnõu tarvilikkuse kohta, siis ei ole tal ka küllaldaselt õigust seda seadust tagasi lükata, vaid selleks, näen ma, oleks tarvilik seadus selgitamiseks anda uuesti komisjoni.

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! (B. Eilman, stp: Kas see on valitsuse esindaja?) Ma ei ole valitsuse esindaja. Pean kategooriliselt tõendama, et see jäme ütetus „vale“ minu kõne kohta õige ei ole. (L. Johanson, stp: Aga mis Teie sotsialistidest rääkisite, mis sigadega ühenduses oli.) Ma räägin sellest, mis praegu chitusetöölisele maksan. Peaaegu aasta otsa on töölised minu juures tööl ja maksan nimelt kolmele puutöölisele 45 marka tunnist ja ühele 50 marka töötunnist, peale selle prii korter, küte ja valgustus. Kui nüüd härra Eilman ütleb, et minu andmed ebaõiged on, siis palun härra Eilman'i tulla ja ma näitan temale tööliste eneste poolt allakirjutatud dokumendi raha vastuvõtmise üle. (B. Eilman, stp: Aga, härra Tonkman, mitmetunniline tööpäev on Teie juures?) Tulge ise veenduge kohapeal, et minu andmed õiged on.

Peale selle tean, kus maksetakse puutöölisele 55 marka tunnist, peale selle veel prii korter, küte ja valgustus. Pean alla kriipsutama, et enne kui eelnimetatud töölised teenistusse sain, tuli neid mõni päev otsida. See näitab seda, et meil tööpuudust ei ole, vaid on tunduvalt õppinud tööliste puudus. Selle kohta võiksin teise näite tuua. Umbes 3—4 nädalat tagasi kuulutasin 5 korda „Päevalehes“, et maale kartulivõtjaid tarvis, aga viiekordse kuulutuse peale ilmus ainult 12 inimest ja nende hulgast ainult 8 arvas heaks tööle tulla. (L. Johanson, stp: Nad teadsid, kellega neil tegemist!) Ja neistki kaheksast auras 2 järgmisel päeval välja, nii et ainult 6 töolist tööle jäi. Siinjuures peab tähendama, et ilmad sel korral olid ilusad, soojad, nii et võis kerge riietega tööd teha. Peale selle said töölised prii sõidu kohale ja tagasi, ühes prii korteri, kütte ja valgustusega. Nii et töötingimused ei olnud halvad. Aga nüüd tullakse ja

öeldakse, et töötatööliste arv tööbörsil igapäev kasvab. (K. Virma, stp: Missugune see päevapalk siis oli?) Nii kuidas keegi tööd tegi. Teeniti 120, 150, 200, 250 marka päevas, aga oli ka neid, kes 300—320 marka teenisid, 30 marka said kartulitünderist masina järel noppides. Põllumehed tõendavad, et see hind väike ei ole, pealegi said prii sõidu kohapeale ja tagasi. Kuid töölisi saada ei olnud. Ka muu töö peale on maal raske töölisi saada, kuigi tööpalgad soodsad, viljakoristamise ajal maksti 200—250 marka päevas ja selle juures prii söök ja korter. See ei ole odav vaid liiga kallis, kuid töölisi kuskilt võtta ei ole, see annab selge tunnistuse, et meil on maal tööliste puudus. (Vahelhüüe O. Gustavson'i, stp poolt.) Aga kas statistika lükkab ümber need tegelikud andmed? Vaadake, statistika keskbüroo ei ole saatnud ühtki inimest tööle nende hindadega, mis Teie nimetate. (J. Piiskar, stp: Kas kartulivõtjad kah?)

Edasi tähendas härra Eilman, et tema olvat teeninud omal ajal, kui ta õpipoiss oli, 27 kopikat, kus tööpäev oli 7 tundi pikk. Noh, ei tea öelda, kus selleaegsed hinnad olid üks rubla ja üks rubla kakskümmend kopikat päevas, kas 27 kopikat õpilasele päevas suur hind oli, et sellega praegu uhkustada võiks. Ma võin öelda, et tean isikuid, kes lukuseppade juurde õppima läksid, pidid 50—60 rubla 3 aasta õpetamise eest juurde maksuma.

Mis puutub härra Thomas' seletusse, kus härra Eilman katsus tõendada, et härra Thomas ei ole nii kõnelenud nagu mina siin ette tõin. Igatahes on need andmed õiged. Ei saa salata, et igasugustel sotsialistide konverentsidel ja koosolekutel on põllutööliste palgaküsimust käsitatud, et palgad odavad, kuid Thomas on tõendanud, et põllutööliste palgad meil madalad ei ole. Seda ei saa ju ometi ümber lükata. Kui neid asjaolusid arvesse võtame, siis ei ole õige, nagu sotsid ütlevad, et ei taheta põllu-

töölistele vastu tulla ja sellega ülekohut tehtud, et palga alammäärade seadus tagasilükkamiseks esitatud. See seadus on meie oludele täiesti võõras, ja meie oma olukorras seda õigeks pidada ei saa. (J. Voiman, stp: Paneme Teie normid kirja!) Elu reguleerib neid ise. (J. Voiman, stp: Seadus kasvab elunõuetest välja.) Mina kõnelesin, et see tõesti nii on. (J. Voiman, stp: Mina tõin mitu fakti ette.)

Mis puutub härra Voiman'i väitesse, et ta ühe fakti ette tõi, millega tahtis ära näidata, et põllumehed olevat kaitsetolle põllutööriistade pealt tõstnud, siis pean ütleva, et ega põllumehed ei ole tollitariife esitanud. (J. Voiman, stp: Kelle see valik siis on? Kas siis sotsialistid on selle seaduseelnõu esitanud?)

Juhataja **M. Martna**: Palun kõnelejat mitte segada, ta kõneag on piiratud.

K. Tonkman (põl): Kas see siis ainult põllumeeste valitsus on. See on koalitsiooni valitsus. Koalitsioon on selle seaduse esitanud. Ja kui ta Riigikogus arutamisele tuleb, siis saate kuulda, missugune põllumeeste seisukoht tollide asjas on, ja kas põllumehed seda ettepanekut pooldavad või mitte.

Kui sotsialistid on niisugusele meeleparandusele tulnud, et nad korraga põllumajandust tahavad aidata ja kaitsta, siis on see väga armas. Siis saame Riigikogus kõik need küsimused, mis põllumajandusele kasulikud, läbi viia ja võime öelda — oleme rääkinud, jääb sellega.

Juhataja **M. Martna**: (Hüüded: Lõpetada!) On ettepanek, lõpetada koosolek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 21.05 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **M. Martna**.

Abisekretär **O. Liigand**.